

LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURATŪRA

„Prokuratūrai vadovauja Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras (toliau – generalinis prokuroras). Už prokuratūros veiklą jis atsiskaito Respublikos Prezidentui ir Lietuvos Respublikos Seimui.

Generalinis prokuroras apie prokuratūros veiklą teikia informaciją Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir visuomenei.“

Prokuratūros įstatymas. 4 straipsnis

PROKURATŪROS VEIKLOS 2005 M. ATASKAITA

Lietuvos prokuratūra veiklą 2005 m. vykdė atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. X-265 „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2004 metų veiklos ataskaitos ir 2005–2006 metų prioritetų“ nustatytas užduotis ir 2004 metais apibrėžtus siekius. Veikla, kurią buvo planuota vykdyti dvejus metus, bus aptarta šioje ataskaitoje ir 2006 metų ataskaitoje.

Lietuvos prokuratūra – valstybės institucija, vykdanči Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytas funkcijas. Prokuratūros misija – atsižvelgiant į asmens, visuomenės ir valstybės teises ir teisingumo sistemos veiksmingumą, užtikrinti teisėtumą ir padėti teismams vykdyti teisingumą.

Prokuratūros vizija:

Prokuratūra – pasitikėjimą ir pagarbą kelianti institucija, kuri užduotis vykdo vadovaudamasi aukščiausiais profesinės veiklos kokybės ir veiksmingumo kriterijais. Prokuratūra, aktyviai įgyvendindama savo tikslus, kartu su kitomis kompetentingomis institucijomis gina, saugo teisinės valstybės principus ir siekia tokių vertybių:

- pagarbos asmens teisėms;
- objektyvumo ir skaidrumo;
- spartumo (baudžiamojo proceso veikloje);
- atskaitomybės ir patikimumo;
- atvirumo ir bendradarbiavimo.

Įgyvendindama Prokuratūros įstatymo nuostatas, prokuratūra suformavo pagrindinius savo, kaip valstybės institucijos, efektyvaus valdymo įrankius.

Vykdydama prokuratūros administracinio valdymo pertvarkymą pagal Danijos vyriausybės FEU programos „Parama stiprinant prokuratūros administracinius gebėjimus“ projektą, taip pat 2003 m. PHARE projekto „Dvynių“ dalį, remdamasi kitų Europos Sąjungos šalių narių geriausia patirtimi ir atsižvelgdama į vidaus ir išorės ekspertų išvadas, Generalinė prokuratūra kartu su Danijos generaline prokuratūra, Vokietijos ir Austrijos ekspertais pradėjo valdymo tobulinimo procedūras. Sudarytos darbo grupės Prokuratūros įstatymui, Prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatams tobulinti; prokurorų darbo krūvio vertimo kriterijams nustatyti; taip pat naujos redakcijos Prokurorų atestacijos komisijos veiklos, Prokurorų stažuotės, Prokurorų, siekiančių karjeros, sąrašo formavimo nuostatams parengti; įdiegti

Informacinę prokuratūros sistemą Generalinėje prokuratūroje ir 56 teritorinėse prokuratūrose; įgyvendinti Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą.

Prokuratūroje atliktas daugiau kaip 2 tūkst. vidaus teisės norminių aktų, galiojusių nuo 1990 metų, kodifikavimas, įsteigti Viešųjų ryšių ir Vidaus audito skyriai, siekiant formuoti viešąją nuomonę ir vykdyti vidaus veiklos stebėseną.

Prokuratūra kasmet tampa modernesnė, aukštus tarptautinius standartus įgyvendinanti institucija.

Nusikalstamumo tendencijos Lietuvoje

Nusikalstamumas, paneigdamas svarbiausius bendruomeninius santykius, kelia pavojų kiekvienam asmeniui ir visos šalies socialinei ir ekonominei raidai. Globalizacija suformavo prielaidas daryti nusikalstamas veikas, pažeidžiančias kelių valstybių įstatymus. Atsirado organizuotas tarptautinis nusikalstamumas ir terorizmas, neteisėta narkotikų apyvarta, netikrų pinigų gamyba ir paleidimas apyvarton, nelegali migracija, prekyba žmonėmis. Tad vienas svarbiausių požymių, pagal kurį gali būti vertinama valstybės branda, – kaip aktyviai ieškoma būdų šiai problemai spręsti, užtikrinti asmens, visuomenės ir valstybės saugumą.

Nusikalstamumo Lietuvoje 2005 metais tendencijos vertintos taikant lyginamąjį metodą (atsižvelgiant į 2004 metų rezultatus). Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2005 metais užregistruota 89.815 nusikalstamų veikų, tai 3.604 (3,9 proc.) mažiau negu 2004 m. (93.419).

Pagal registruotų nusikalstamų veikų augimą išsiskiria Kauno apskritis +7,2 proc. (+1.269 nusikalstamų veikų) ir Plungės rajonas – +29,9 proc. (+163).

Didžiausias nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, registruotas didmiesčiuose ir pajūrio krašte: Vilniaus m. – 4.414 nusikalstamų veikų 100 tūkst. gyventojų, Kauno m. – 3.308, Palangos m. – 3.271, Klaipėdos m. – 3.163.

Bendrieji nusikalstamų veikų registravimo ir tyrimo duomenys

		Iš viso		Nusikaltimai		Baudžiamieji nusizengimai	
		2005 m.	2004 m.	2005 m.	2004 m.	2005 m.	2004 m.
Užregistruota nusikalstamų veikų		89815	93419	82074	84136	7741	9283
Ištirta nusikalstamų veikų		37596	38335	33565	33570	4031	4765
Sprendimai nuo ištirtų veikų	Kaltinamasis aktas	24139	25694	22108	23129	2031	2565
	Baudžiamasis įsakymas	3927	3462	3132	2658	795	804
	Pagreitintas procesas	2563	2684	1950	2013	613	671
Nutraukta ikiteisminių tyrimų		26555	22265	24293	19966	2262	2299
Nusikalstamų veikų skaičius 100 000 gyv.		2622	2682	2396	2416	226	266

Žymesni teigiami poslinkiai

Sumažėjo nusikalstamų veikų dėl vagysčių	2005 m.	2004 m.	Mažėjimas
-14,2 proc. iš viso vagysčių	43473	50672	-7199
Iš jų:			
-13,4 proc. privati nuosavybė	37040	42775	-5735
-26,7 proc. transporto priemonės	6112	8333	-2221
-35,9 proc. gyvuliai	387	604	- 217
-23,0 proc. įsibraunant į gyvenamą patalpą	7065	9174	-2109
-10,2 proc. iš parduotuvių, kt.	2855	3181	- 326

Sumažėjo nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų skaičius 5,2 proc. (2005 m. – 4759, o 2004 m. – 5021).

Žymesni neigiami poslinkiai

Padaugėjo 5,9 proc. registruotų labai sunkių ir sunkių nusikaltimų.

2005 metai	Sunkūs, l. sunkūs nusikaltimai	Nužudymai ir pasikėsimai nužudyti	Išžaginimai	Sunkūs sveikatos sutrikdymai
Užregistruota nusikaltimų	4571	390	265	354
Palyginti su 2004 m. padidėjo/sumažėjo (%)	+6%	+13%	+2%	-12%
Ištirta nusikaltimų	2798	330	172	350
Nuo ištirtų nusikalt.				
Kaltinamasis aktas	2389	303	165	267
Baudžiamasis įsakymas	23	-	-	-
Pagreitintas procesas	35	-	-	-
Nutraukta ikiteisminių tyrimų	1346	-	172	155
Nusikaltimų 100 000 gyventojų	133,4	11,4	7,7	10,3

Nužudymai

Per 2005 m. Lietuvoje užregistruota 390 nužudymų (2004 metais – 345). Nužudymų skaičius 2005 metais išaugo 13,0 proc. ir pablogėjo jų ištyrimas, smuktelėjęs žemyn 7,2 proc. Nužudymų 2005 m. ištirta iš viso 330 arba 84,6 proc.

Nustatyti 377 dėl padarytų nužudymų įtariami asmenys, iš jų 348 vyrai, 29 moterys ir 25 nepilnamečiai.

Nužudymų skaičius labiausiai išaugo kaimuose – 30,4 proc. Esanti situacija dėl sunkių, labai sunkių nusikaltimų sveikatai ir gyvybei įpareigoja 2006 metais išplėsti prevencines priemones, siekiant užkardyti nužudymų plitimą kaimo vietovėse.

Labai ženkliai padaugėjo (+80.5 proc.) užregistruotų **seksualinio prievartavimo** atvejų. 2004 m. jų buvo 128, o praėjusiais metais jau 213. Šie rodikliai reikalauja gilesnio tyrimo, siekiant išsiaiškinti tokio didėjimo priežastis.

Padaugėjo <i>turtinių nusikalstamų</i> veikų	2005 m.	2004 m.
+30,0 proc. turto sunaikinimų	3865	2972
+27,9 proc. sukčiavimų	3614	2825
+9,6 proc. turto iššvaistymo	217	198

Pavojingai sparčiai daugėja nusikalstamų veikų dėl *neteisėtos narkotikų apyvartos*. Tokių veikų 2005 metais registruota 1814, palyginti su 2004 m. (1551), jų skaičius padidėjo 17,0 proc.

Neteisėta narkotikų prekyba	2005 m.	2004 m.	2003 m.
Užregistruota nusikalstamų veikų	1814	1551	1029
Ištirta nusikalstamų veikų	1437	1131	783
Ištirta nusikalstamų veikų (%)	79%	72%	79%

Neteisėta narkotikų apyvarta labiausiai išaugo Vilniaus, Alytaus, Marijampolės miestuose ir Kauno rajone. Narkotinės medžiagos pinga, didėja jų paklausa, daugėja su tuo tiesiogiai susijusių nusikalstamų veikų. Dėl to 2006 metais būtina ypač stiprinti nusikalstamų veikų, susijusių su organizuotų nusikalstamų grupių vykdoma neteisėta narkotikų apyvarta, užkardymą, atskleidimą ir tyrimą; stiprinti Lietuvos teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą su užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis.

2004 metais neteisėtos narkotikų apyvartos Lietuvoje neužregistruota: Birštono, ir Neringos miestuose, Plungės, Šilalės, Lazdijų, Molėtų, Šakių, Širvintų ir Zarasų rajonuose; o 2005 m. – Birštono ir Neringos miestuose, Plungės, Šilalės, Akmenės ir Jurbarko rajonuose.

Lietuvos keliuose 2005 metais žuvo 760 žmonių ir 8.497 buvo sužeisti, įvyko 6.790 eismo įvykių. Tai didžiausias eismo įvykių skaičius per 15 metų.

Eismo įvykiuose iš viso žuvo 73 vaikai (2004 m. – 50), t. y. 46,0 proc. daugiau negu 2004 m. Iš to skaičiaus 16 vaikų žuvo dėl pačių neatsargumo (2004 m. – 12), sužeisti buvo 1.676 vaikai (2004 m. – 1.660).

Nusikalstamumo apžvalgoje pateikti būdingiausi 2005 metų duomenys. Platesnes ir gilesnes apžvalgas parengė Policijos departamentas ir Narkotikų kontrolės valdyba, kitos valstybės institucijos: Specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės saugumo departamentas, Muitinės departamentas, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba.

Pažymėtina, kad Lietuvoje įsivyravo teisėsaugos institucijų nusikaltimų užkardymo veiklos ir nusikalstamo pasaulio neteisėtos veikos paritetas, stebimas sąstingis „visuose frontuose“. Toliau ataskaitoje pateikta išsamesnė aplinkos analizė, galimi sprendimai pagal atskiras nusikalstamas veikas ir įstatymo nustatytas prokuratūros funkcijas.

**PRIORITETINĖ PROKURATŪROS VEIKLA
PAGAL ATSKIRAS NUSIKALSTAMAS VEIKAS**

**Organizuotas nusikalstamumas. Neteisėta narkotinių ir
psichotropinių medžiagų apyvarta**

Lietuvoje 2005 m. užregistruota 1818 nusikalstamų veikų dėl neteisėtos narkotinių, psichotropinių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) apyvartos (toliau – neteisėta narkotikų apyvarta).

Palyginti su 2004 metais, tokių nusikalstamų veikų augimas sudaro 17,1 proc., tačiau baudžiamųjų nusižengimų skaičius padidėjo nežymiai. 808 atvejais neteisėta narkotikų apyvarta užregistruota neturint tikslo narkotikus platinti, o 977 atvejais – turint tikslą platinti. Tai rodo, kad ikiteisminio tyrimo įstaigų veikla buvo tinkamai orientuota labiau į narkotikų prekybos tinklo atskleidimą ir sunaikinimą.

2005 m. užregistruota 1011 asmenų (2004 m. – 869), padariusių nusikalstamas veikas dėl neteisėtos narkotinių medžiagų apyvartos, iš jų 165 moterys, 7 užsienio piliečiai, 17 asmenų be pilietybės, 46 nepilnamečiai. 63 proc. visų sulaikytų asmenų buvo socialiai neužimtas jaunimas iki 30 metų amžiaus.

Tendencijos ir pasikeitimai neteisėtoje narkotikų apyvartos rinkoje per penkerius metus.

Narkotikai laisvės atėmimo vietose

2005 metais laisvės atėmimo vietose buvo užregistruotos 202 nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu disponavimu narkotikais (palyginti su 2004 m., tokių veikų padaugėjo 25 proc.). Pradėti 233 ikiteisminiai tyrimai. Tokių nusikaltimų skaičiaus didėjimą sąlygojo sustiprinta narkotikų apyvartos kontrolė po to, kai 2001 m. Lietuvoje heroino vartojimo populiarumas pasiekė viršūnę ir 2002 metais įvyko ŽIV protrūkis. Daugelis heroino prekiautojų ir vartotojų pateko į laisvės atėmimo vietas. Tuo pasinaudojo organizuotų nusikalstamų grupių nariai, kurie vertėsi neteisėta narkotikų prekybą laisvėje, ir veiklą išplėtojo laisvės atėmimo vietose. Narkotikai dažniausiai pakliūdavo per maisto siuntinius ar paštu. Siekiant užkardyti šių nusikaltimų plitimą, 2005 m. balandžio 21 d. buvo pakeistas Bausmių vykdymo kodeksas ir nustatytas draudimas nuo 2006 m. sausio 1 d. nuteistiesiems gauti siuntinius su maisto produktais.

Narkotikų grupės

- ✓ Populiariausios narkotinės medžiagos Lietuvoje – amfetamino grupės stimuliuojamosios medžiagos (toliau –ATS) ir kanapės.
- ✓ Heroinas, 2003 m. praradęs paklausą (5 proc. rinkos), vėl ją igyja ir kasmet sparčiau plinta. Neteisėta heroino apyvarta ypač aktyvi Vilniuje ir Kaune.
- ✓ Neteisėta kokaino ir hašišo apyvarta turi nekintamą vartotojų rinką.
- ✓ Opijatų narkotinių medžiagų (išskyrus heroiną) rinka sumažėjo, tačiau stabilizavosi nuolatinės vartotojų grupės ir šių narkotinių medžiagų rinka mažesniuose miesteliuose, kaimo vietovėse.
- ✓ Narkotikų rinkoje sunyko neteisėta metkatinono ir efedrino apyvarta.

✓ Psichotropinių vaistų – fenazepamo neteisėtos rinkos padidėjimą lėmė medicininių preparatų teisinio reguliavimo skirtumai Lietuvoje ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje.

ATS medžiagų laboratorijos

Lietuvoje kasmet sunaikinama po vieną ir daugiau ATS medžiagų laboratoriją. 2005 metais Šakių rajone, išnuomotoje sodyboje, aptikta amfetamino gamybos laboratorijos įranga, 769 g pagaminto amfetamino ir 2824 g jo gamybai reikalingo pirmtako (prekursoriaus). Sulaikyti gamybą organizavę ir prižiūrėję asmenys, veikę pagal žinomą modelį: „specialistas“ įrengia patalpas ir pradeda technologinį gamybos procesą, vėliau šį procesą vykdo paprasti samdyti asmenys pagal žodinius „specialisto“ nurodymus. Produkcijos platinimu rūpinosi organizuotos grupuotės nariai, ATS medžiagas realizuodami Švedijoje, Norvegijoje. Yra duomenų, kad lietuvių nusikalstamos grupuotės tokias nelegalias laboratorijas įkūrusios ir Islandijoje.

Modifikuotos lietuviškos kanapės

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro duomenimis, kanapės – Europoje dažniausiai vartojama narkotinė medžiaga.

Nelegalioje narkotikų rinkoje Lietuvoje ilgą laiką buvo galima įsigyti vietinių ir atvežtinių kanapių. Buvo teigiama, kad vietinės kanapės yra silpno veikimo ir nesukelia tokio efekto kaip atvežtinės modifikuotos kanapės, vadinamos „nederweit“ arba „olandiškoji žolė“. 2005 metais užkardyti neteisėtos narkotikų apyvartos atvejai paneigė suformuotą nuomonę, kad Lietuvoje augančios kanapės turi žemą THC procentą. Specialios operacijos metu dviejuose Panevėžio rajono kaimuose buvo aptikti dideli šiltnamiai (po 200–300 m² ploto), kuriuose buvo auginamos modifikuotos kanapės.

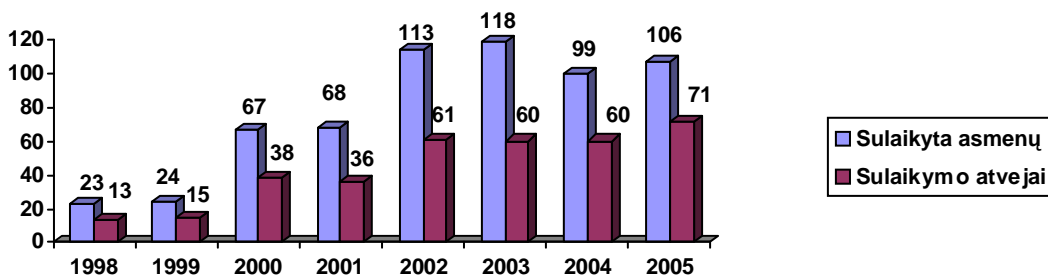
Lietuvą – narkotikų tranzito kelias

2005 metais pasikartoję dideli hašišo siuntų (260 kg, 23 kg, 44 kg) sulaikymai pasienio zonoje. Toks kiekis Lietuvai būtų labai didelis, nes nėra šios medžiagos vartojimo tradicijų, todėl darytina prielaida, kad per Lietuvą eina šios medžiagos tranzito kelias.

Nusikalstamo pasaulio atstovai Lietuvos keliais naudojami ir heroino tranzitui į Europą. Pastaruoju metu taip pat pastebimos nuoseklios investicijos į heroino rinkos plėtrą ir Lietuvoje. Priklausomybė nuo heroino yra labai stipri ir greita (pavartojus vos keletą kartų), o tai užtikrina nuolatinių vartotojų rinką ir nuolatinės pajamas.

Lietuvos piliečių sulaikymai užsienyje

1998 m. policijai buvo žinomi tik 23 Lietuvos piliečiai, sulaikyti už neteisėtą narkotikų apyvartą ar kontrabandą. Per penkerius metus šis skaičius nuolat augo ir 2002 metais stabilizavosi.

Analizuojant aštuonerių metų duomenis, Lietuvos piliečiai, sulaikyti užsienyje, skirstytini į dvi grupes: samdomi narkotikų kurjeriai ir kontrabandos organizatoriai. Toliau bus aptariama lietuvių įtaką neteisėtai narkotikų prekybai atskirose šalyse.

Vokietijoje. Organizuotos nusikalstamos grupuotės iš Lietuvos nuo 2001 metų skverbėsi į nelegalią narkotikų (ypač heroino) rinką Vokietijoje. Lietuviai sukūrė nuoseklų veikimo mechanizmą nuo narkotikų gamybos organizavimo iki prekybos gatvėje. Laikantis konspiracijos gatvės prekeiviai buvo nuolat keičiami arba tam tikram laikui gražinami į Lietuvą, arba siunčiami į kitą Vokietijos žemę. Vokietijos teisėsaugininkai tokias lietuvių grupuotės praminė „keliaujančiais prekeiviais“. 2003 metais Vokietijoje buvo sulaikyta daugiausia lietuvių – 59 asmenys, didžioji dalis – už heroino platinimą gatvėje. 2005 metais situacija pasikeitė, nes gatvės prekybai vykdyti lietuviai pasitelkė rusų kilmės asmenis. 2004 metais pagal baigtą ikiteisminį tyrimą buvo sulaikyta daugiau kaip 20 prekyautojų, tačiau Lietuvoje likęs šios grupuotės lyderis tik 2005 metais buvo sulaikytas pagal Vokietijos išduotą Europos arešto orderį.

Skandinavijoje. Organizuotos nusikalstamos grupuotės po 2000 metų buvo pasirengusios greitai ir pigiai gaminti narkotikus Lietuvoje ir kontrabandos būdu pristatyti juos į Skandinavijos šalis. Tais metais Švedijoje ir Norvegijoje buvo sulaikyta 13 lietuvių. Sunaikinus 6 laboratorijas ir pakartotinai atkurtas 2 laboratorijas, 2001 metais sulaikytų lietuvių sumažėjo iki 4, tačiau nuo 2002 m. Skandinavijoje sulaikytų Lietuvos Respublikos piliečių skaičius nuolat didėjo.

2002 metais – 19, 2003 metais – 25, 2004 metais – 20, 2005 metais – 30.

Organizuotos nusikalstamos grupuotės nariai organizavo Skandinavijos šalyse populiarus vaisto „Rohypnol“ kontrabandą iš Rusijos į Norvegiją. Siekdama užkardyti tokį šios medžiagos vartojimo plitimą, farmacijos kompanija „Roche“ nutraukė sedatyvinio vaisto eksportą į Rusiją. 2005 metais užfiksuotas pakartotinis staigus šio vaisto vartojimo plitimas, įtarta, kad jis gali būti falsifikuojamas Baltarusijoje ir Rusijoje.

Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybėse. Kokaino rinka Lietuvoje nėra didelė, tačiau šio narkotiko kontrabandos atvejų iš Lotynų Amerikos fiksuojama jau daugelį metų. Nelegalios siuntos, svėrusios nuo 1 kg, padidėjo iki kelių tonų, o krovinio paskirtis tapo Vakarų Europos ir Rusijos rinka. Lietuvos Respublikos piliečiai, priklausantys didelėms Vakarų Europos nusikalstamoms grupuotėms, organizuoja stambių siuntų siuntimą aplenkiant Lietuvą. Dėl liberalių įstatymų dažniausiai pasirenkama Olandija. Olandijos oro uostuose sulaikius asmenį, gabenantį iki 3 kg kokaino, narkotikai konfiskuojami ir toks asmuo tik deportuojamas iš šalies.

Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje. Šiose šalyse Lietuvos Respublikos piliečių sulaikymų dėl neteisėtos narkotikų apyvartos padaugėjo Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir atsivėrus laisvesnei asmenų migracijai. 2004 m. buvo sulaikytas 1, o 2005 m. – 9 asmenys.

Neteisėtos narkotikų apyvartos užkardymas ir tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos teisėsaugos institucijos 2005 metais narkotikų kontrolės srityje vykdė daugiau kaip 20 tarptautinių specialių operacijų. Jų metu buvo sulaikyti 27 Lietuvos Respublikos piliečiai (Lietuvoje ir užsienio valstybėse), paimta 114 000 „Ecstasy“ tablečių,

42 kg amfetamino, 320 000 „Rohypnol“ tablečių, 36 kg kokaino, 50 kg heroino, 130 kg hašišo, ginklų, 165 suklastotos banko kortelės, 60 000 padirbtų eurų banknotų, konfiskuota 450 000 eurų.

Muitinės kriminalinė tarnyba 2005 m. inicijavo trišalę Lietuvos–Baltarusijos–Rusijos muitinių administracijų operaciją, skirtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų, taip pat jų prekursorių, gabenamų geležinkelio transportu, kontrabandai užkardyti.

Atsižvelgiant į padažnėjusį kokaino kurjerių iš Lietuvos sulaikymą užsienio valstybių oro uostuose, buvo inicijuoti dvišaliai projektai dėl rizikos analizės su Lenkijos, Olandijos, Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos ir Portugalijos kompetentingomis institucijomis.

Lietuvos prokurorai kartu su kitų teisėsaugos institucijų pareigūnais dalyvauja daugiau kaip 20-ies koordinuojamų tarptautinių projektų ir darbo grupių veikloje: Europos Sąjungos Tarybos Narkotikų horizontaliojoje darbo grupėje ir Komisijos programoje „Muitinė 2007“ (muitinė); Europolo analitinio darbo bylos „Synergy“ ir „Cola“ veikloje, nukreiptoje prieš kokaino kontrabandą; Baltijos jūros regiono valstybių projekte „Task Force“; Lietuvos ir Lenkijos projekte „TRAP III“, Rusijos, Lietuvos, Švedijos ir Norvegijos projekte „542“, skirtame „Rohypnol“ kontrolei, kitose programose.

Dėl neteisėtos narkotikų apyvartos užkardymo

2006 metais būtina aktyvinti nusikalstamų veikų dėl neteisėtos narkotikų apyvartos užkardymą. Teisėsaugos institucijos turi koncentruoti veiksmus ir įgyvendinti priimtą Europos Sąjungos kovos su narkotikais strategiją 2005–2012 metams. Turi būti siekiama atskleisti ir iširti organizuotų nusikalstamų grupių vykdomą narkotikų apyvartą pagal tokius prioritetus:

- 1) stiprinti ES teisėsaugos bendradarbiavimo strategiją ir nusikaltimų prevenciją;
- 2) siekti pagerinti operatyvinę veiklą kovojant su narkotikais ir prekursorių panaudojimu narkotikų gamybai tokiose srityse kaip gamyba, tarptautinė prekyba narkotikais (ES viduje);
- 3) stiprinti veiksmingą valstybių narių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą, taikant sukurtas priemones ir struktūras;
- 4) vykdyti neteisėto narkotinių ir psichotropinių medžiagų importo ir eksporto, įskaitant įvežimą į kitų valstybių narių teritoriją, prevenciją ir baudimą;
- 5) stiprinti teisėsaugos pastangas, skirtas trečiosioms šalims, ypač gamintojams ir regionams, esantiems narkotikų prekybos kelyje.

Organizuotas nusikalstamumas. Nusikalstamos veikos dėl prekybos žmonėmis

Prekyba žmonėmis – latentinis ir gėdingas šio amžiaus nusikaltimas. Tikslios informacijos apie prekybos žmonėmis mastą nėra. 2005 metais buvo pradėti 32 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis (2004 metais – 22). Iš jų daugiau kaip 50 proc. tyrimų pradėta ne pagal nukentėjusiųjų pareiškimus, o Lietuvos ir užsienio teisėsaugos institucijų iniciatyva atliekant operatyvinius veiksmus, taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį arba sulaikius per valstybės sieną gabenamas merginas.

Dažniausiai moterys išvežamos seksualiai išnaudoti ar įdarbinti prostitutėmis į užsienio valstybes: Jungtinę Karalystę, Airiją, Vokietiją, Ispaniją, Italiją, Daniją, Norvegiją,

Olandiją, Prancūziją, Šveicariją, Belgiją, Graikiją, Čekiją, Lenkiją. Lietuva yra tapusi ir moterų tranzito tarp Rytų ir Vidurio Europos valstybių šalimi.

Prekyba žmonėmis glaudžiai susijusi su kitomis nusikalstamomis veikomis. 2005 metais buvo pradėti 24 ikiteisminiai tyrimai dėl pelnytos iš kito asmens prostitucijos, iš jų 7 tyrimai dėl nepilnamečio asmens prostitucijos, 6 tyrimai dėl įtraukimo į prostituciją.

2005 metais į teismą perduota 18 baudžiamųjų bylų, kuriose kaltinamas 21 asmuo (2004 m. – 13 bylų, kuriose kaltinti 25 asmenys), išnagrinėtos 7 bylos ir nuteista 15 asmenų (2004 m. atitinkamai 4 bylos ir 14 asmenų).

Lietuvos Respublikos teisės aktų normos dėl prekybos žmonėmis užkardymo atitinka tarptautinių teisės aktų: Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos, Europos Tarybos, Interpolo, Europolo ir kitų tarptautinių institucijų, nustatytas prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos nuostatas.

Prekyba žmonėmis priskirta prie sunkių nusikaltimų, už kuriuos Baudžiamojo kodekso 147 straipsnyje nustatyta bausmė – laisvės atėmimas iki 12 metų. Vaiko pirkimas arba pardavimas išskirtas kaip atskiras nusikaltimas (BK 157 straipsnis), už kurį numatyta bausmė – laisvės atėmimas iki 15 metų.

Įgyvendindamos Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programą, Generalinė prokuratūra kartu su Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijomis parengė Baudžiamojo kodekso pakeitimą, kuriuo kriminalizuotos veikos dėl žmogaus išnaudojimo priverstiniu darbu. Nuo 2005 m. birželio 30 d. už prekybą žmonėmis atsakomybė Baudžiamajame kodekse nustatyta ir juridiniams asmenims, pvz., modelių, įdarbinimo, turizmo agentūroms ir jų vadovams dėl bendrininkavimo prekyboje žmonėmis.

Policijos departamento Kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo vyriausiojoje valdyboje įsteigtas struktūrinis Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius, kuriame dirba 5 ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Generalinėje prokuratūroje ir teritorinėse prokuratūrose paskirti prokurorai, besispecializuojantys prekybos žmonėmis baudžiamojo persekiojimo srityje, parengtos jų kvalifikacijos kėlimo programos.

Korupcija

Bendrosios nuostatos dėl korupcijos

Korupcija valstybės tarnyboje ir privačiame sektoriuose kenkia valstybės ekonomikai ir teisei, kelia grėsmę valdymo pagrindams, sukuria nepasitikėjimą viešuoju administravimu, stabdo ūkio plėtrą, diskredituoja demokratinę valstybės sąrangą.

Kova su korupcija turi būti nuosekli, visapusiška ir ilgalaikė. Būtina ugdyti visuomenės nepakantumą korupcijai ir plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su ja. Šio tikslo siekiant reikia kompleksiskai šalinti neigiamą socialinę aplinką, stiprinti teisėsaugos ir kitas valstybės institucijas, tobulinti antikorpucinės veiklos priemones, taip pat ratifikuotas tarptautines konvencijas ir sutartis, pvz., 2003 m. gruodžio 9 d. Meridoje Lietuvos Respublikos pasirašytos ir ratifikuojamos Jungtinių tautų konvencijos prieš korupciją nuostatas suderinti su Lietuvos teisės aktais.

Korupcijos prielaidos ir lygis

Nusikalstamos veikos, kuriomis pasireiškia korupcija, yra nusikaltimai valstybės tarnybai: kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, piktnaudžiavimas tarnyba ar tarnybos įgaliojimų viršijimas, siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos.

Prie korupcijos nusikalstamų veikų priskirtinos nusikalstamos veikos, padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas ir siekiant sau ar kitiems asmenims naudos, taip pat dokumentų suklastojimas ir panaudojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimas, neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, kontrabanda, kai tokių veikų padarymo metu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą arba papirkimą.

Apibendrinus oficialiosios statistikos duomenis, visuomenės apklausų rezultatus, žiniasklaidos pranešimus, institucijų, atsakingų už kovą su korupcija, pateikiamą informaciją ir korupciją Lietuvoje tyrinėjančių ekspertų bei organizacijų išvadas, darytina prielaida, kad Lietuvoje labiausiai korumpuotos 5 institucijos, atliekančios sveikatos apsaugos, švietimo, savivaldos, teisingumo įgyvendinimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas.

Pastaruoju metu įvardytos dėl korupcinių nusikaltimų ypač pažeidžiamos visuomenės ir valstybės gyvenimo sritys: valstybės mastu reformuojama sveikatos apsaugos sistema, vis reikšmingesnis tampantis viešųjų pirkimų sektorius, taip pat nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesai. Ikitaisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų baudžiamojo proceso veikla buvo orientuota į korupcinių veikų šiose srityse atskleidimą ir ištyrimą.

Korupcijos tyrimas

Per 1995–2004 metus buvo užregistruotas 2021 nusikaltimas valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, iš jų 495 kyšio priėmimo atvejai, 1526 kiti nusikaltimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

Per pastaruosius trejus metus situacija dėl registruotų korupcinių nusikalstamų veikų iš esmės nekinta ir tokia padėtis negali būti vertintina teigiamai.

Nusikalstamos veikos	2005 m.	2004 m.	2003 m.
Dėl kyšininkavimo	48	69	63
Dėl papirkimo	73	51	62
Dėl piktnaudžiavimo tarnyba	356	341	206

Prokuratūros organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo prokurorai kartu su ikiteisminio tyrimo tarnybomis 2005 m. atliko keletą itin sudėtingų ikiteisminių tyrimų ir teismui perdavė:

- baudžiamąsias bylas kaltinant dėl kyšininkavimo: LR Seimo narį V. Martišauską; Vilniaus universitetinės vaikų ligoninės direktorių G. Dolženko, jo pavaduotoją V. Pauliką; Vilniaus miesto visuomenės sveikatos centro gydytoją R. Matulionienę; Kauno rajono savivaldybės skyriaus vedėją R. Ramošką ir Kauno rajono mero patarėją Tarybos narį V. Sprogą;

- baudžiamąsias bylas kaltinant piktnaudžiavimu tarnyba: buvusią Klaipėdos apygardos prokurorę B. M. Piktuzienė ir buvusią policijos tyrėją O. Mačiulaitienę; buvusį Vilniaus m. vyriausiojo policijos komisariato viršininką E. Kaliačių ir buvusį areštinės vadovą G. Beliavskį; Sveikatos apsaugos ministerijos valstybės sekretorių V. J. Žilinską, kuris taip pat kaltinamas ir dokumentų klastojimu viešųjų pirkimų procedūrų metu.

Specialiųjų tyrimų tarnyba 2005 m. ikiteisminį tyrimą dėl korupcinių nusikalstamų veikų atliko 38 bylose (2004 m. – 39), kuriose ikiteisminį tyrimą organizavo, jam vadovavo ir baudžiamąsias bylas teismui perdavė prokuratūros organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo prokurorai. Per tą patį laikotarpį prokurorai nutraukė 71 pradėtą ikiteisminį tyrimą tokiais pagrindais:

- 62 atvejais nustačius, kad veika neturi nusikalstamos veikos požymių;
- 4 atvejais suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminams;
- 5 atvejais nesurinkus pakankamai duomenų, pagrįsti įtariamojo kalte.

Vieną ikiteisminį tyrimą nutraukė ikiteisminio tyrimo teisėjas dėl nusikalstamos veikos mažareikšmiškumo.

Nutrauktų ikiteisminių tyrimų skaičius nuo 2002 metų nuosekliai didėja. Tai lemia Baudžiamąjo proceso kodekso normos, įpareigojančios pradėti ikiteisminį tyrimą net tais atvejais, kai gautoje medžiagoje nėra patikimų duomenų spręsti, ar nusikalstama veika yra padaryta. Tačiau yra ir kitų priežasčių.

Specialiųjų tyrimų tarnybos veikla atskleidžiant ir tiriant korupcinius nusikaltimus vertintina kaip dar nepakankamai efektyvi. Nuo 2002 metų teismui perduodamų baudžiamųjų bylų skaičius mažėja. Vis daugiau atskleidžiama lengviau fiksuojamų ir įrodomų papirkimo atvejų, o taip pat ir kyšininkavimo baudžiamųjų nusižengimų, kai kyšio vertė mažesnė negu 1 MGL. Tačiau kartu pažymėtina, kad nesitaikstymas su papirkinėjimo nusikaltimais turi reikšmę kyšininkavimo nusikaltimų prevencijai ir užkardymui.

Tarnyba turėtų siekti glaudesnio bendradarbiavimo su kitomis teisėsaugos institucijomis ir visuomene, didesnę dėmesį skirti operatyvinės informacijos ir ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo užtikrinimui.

Generalinė prokuratūra 2004 m. pateikė siūlymus Lietuvos Respublikos Seimo darbo grupei dėl Operatyvinės veiklos įstatymo pakeitimo ir papildymo, siekiant sugriežtinti operatyvinės veiklos kontrolę ir užtikrinti tinkamą operatyvinių veiksmų koordinavimą, operatyvinės informacijos ir ikiteisminio tyrimo duomenų apsaugą nuo neteisėto paskleidimo.

Prokuratūros veiklos kryptys 2006 metais atliekant, organizuojant korupcijos nusikaltimų ikiteisminį tyrimą ir koordinuojant institucijų veiklą:

- 1) atskleisti ir tirti korupcijos nusikaltimus, skirstant ir įsisavinant Lietuvai skirtas Europos Sąjungos lėšas;
- 2) užtikrinti nusikaltimų valstybės tarnybai dėl Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų atskleidimą, efektyvų tyrimą ir tyrimo kontrolę;
- 3) užtikrinti valstybės ir savivaldybės tarnautojų nusikalstamų veikų dėl piktnaudžiavimo tarnyba atkuriant nuosavybės teises, privatizuojant ar perduodant valstybės

ar savivaldybių turtą kitiems asmenis, vykdant neteisėtas statybas saugomose teritorijose tyrimą.

Prokuratūros veiklos kryptys 2006 metais įgyvendinant Nacionalinės kovos su korupcija programos priemonių planą:

- 1) tobulinti valstybės institucijų, kovojančių su korupcija, bendradarbiavimą ir antikorupcinius įstatymus;
- 2) stiprinti valstybės valdymo sistemos, ypač teisėsaugos institucijų, atsparumą korupcijai;
- 3) stiprinti Policijos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Muitinės departamento svarbą kovojant su korupcija valstybės tarnyboje, koordinuoti šių institucijų bendradarbiavimą su Specialiųjų tyrimų tarnyba atliekant operatyvinę veiklą ir baudžiamąjį persekiojimą;
- 4) stiprinti teisėsaugos institucijų veiklos teisėtumo ir pagrįstumo kontrolę;
- 5) užtikrinti Baudžiamojo kodekso normų, nustatančių atsakomybę už neteisėtą ikiteisminio tyrimo duomenų ir operatyvinės informacijos atskleidimą, taikymą;
- 6) plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą nusikalstamų korupcinių veikų tyrimo srityje.

Nusikalstamos veikos intelektinei ir pramonei nuosavybei

Intelektinės ir pramoninės nuosavybės apsaugai rimtesnis dėmesys skirtas 2003 metais Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu prie Kriminalinės policijos biuro įsteigtus Intelektinės nuosavybės apsaugos skyrių ir 2004 m. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu paskyrus prokurus, atsakingus už ikiteisminio tyrimo organizavimą ir kontroliavimą tokiose bylose.

Administracinė teisena 2005 metais pradėta dėl 197 administracinių teisės pažeidimų, iš apyvartos paimta daugiau kaip 39.500 vnt. materialių laikmenų su neteisėtomis muzikos, audiovizualinių kūrinių ir kompiuterių programų kopijomis, taip pat per 1200 vnt. prekių, pažymėtų svetimu prekės ženklu, kurių vertė apie 4.800.000 litų.

	2005 m.	2004 m.	2003 m.
Atliktų administracinių patikrinimų skaičius	400	350	260
Pradėta ikiteisminio tyrimo baudžiamųjų bylų	106	130	85
Pradėta administracinių teisenų	197	154	125

Prokurorai 2005 metais teismams perdavė 71 baudžiamąją bylą dėl nusikalstamų veikų intelektinei ir pramonei nuosavybei, iš jų 28 – Generalinės prokuratūros prokurorai.

Atliekant ikiteisminius tyrimus dėl neteisėto intelektinės nuosavybės objektų laikymo ir platinimo iš apyvartos paimta daugiau kaip 95.000 vnt. materialių laikmenų su neteisėtai atgamintomis intelektinės nuosavybės objektų kopijomis ir daugiau kaip 4.000 vnt. svetimu prekės ženklu pažymėtų prekių. Pardavus suklastotą produkciją, jos platintojai būtų gavę per 3.500.000 litų neteisėtų pajamų.

Ikiteisminiai tyrimai	2005 m.	2004 m.	2003 m.
dėl nusikaltimų intelektinei nuosavybei	106	130	85
dėl nusikalstamo prekių ženklų naudojimo	4	-	-
dėl intelektinės nuosavybės objektų neteisėto laikymo ir platinimo	99	130	85

Juridinio asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn teisinėje praktikoje dar naujas dalykas. Baudžiamajame kodekse numatyta daug veikų, pagal kurias juridinis asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tačiau praktikoje juridinis asmuo baudžiamas tik už intelektinės nuosavybės objektų neteisėtą atgaminimą, laikymą ir platinimą. 2004 metais buvo vienas toks atvejis, o 2005 metais baudžiamojon atsakomybėn už neteisėtą intelektinės nuosavybės objektų atgaminimą ir platinimą buvo patraukti 9 juridiniai asmenys.

Minėtų veikų ikiteisminis tyrimas yra sudėtingas, ypač dėl juridinio asmens atstovo skyrimo tais atvejais, kai įmonėje dirba tik direktorius. Jis, būdamas ir įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, ir juridinio asmens atstovas, vengia įgalioti advokatą atstovauti procese. Nors ikiteisminio tyrimo pareigūnui suteikta teisė paskirti advokatą būti juridinio asmens atstovu, tačiau, nesant nustatyto tokio advokato darbo apmokėjimo mechanizmo, advokato paskyrimas būti juridinio asmens atstovu praktiškai tampa neįgyvendinamas.

Nusikalstamoje veikoje esant juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei, prokurorui kyla sunkumų įrodyti nusikaltimo sudėties subjektyviosios pusės požymius – komercinius tikslus ir tiesioginę tyčią. Kai sulaikomas neteisėtas kūrinių kopijas platinantis asmuo, kai neteisėtos kompiuterių programų kopijos randamos atgaminintos įmonių, bendrovių kompiuteriuose, komercinių tikslų ir tyčios buvimą rodo jų įdiegimo ir naudojimo laikas, pačių programų paskirtis, rastų kopijų skaičius ir kt. požymiai. Būtent šios aplinkybės nustatomos pasitelkus reikiamus specialistus, kurių tyrimai trunka ilgą laiką ir tai daro tiesioginį neigiamą poveikį baudžiamųjų bylų tyrimo terminams.

Didesnė dalis šios kategorijos baudžiamųjų bylų buvo ištirtos teisėjui priėmus baudžiamąjį įsakymą vienasmeniškai, nerengiant posėdžio. Prokurorų prašomos kaltinamajam skirti baudos dydžio vidurkis buvo apie 16 MGL, juridiniam asmeniui – 21 MGL, teismas asmenims skyrė apie 14 MGL, o juridiniams asmenims – 16 MGL baudas. Daugiausia juridinių asmenų nuteista Kauno apygardoje. Nė vienam nuteistajam nebuvo paskirta laisvės atėmimo bausmė ir didesnė už sankcijos vidurkį bauda.

Tokia bausmių skyrimo praktika nėra teisinga. Nepateisinama, kai asmenį, komerciniais tikslais laikantį ir platinantį neteisėtų kūrinių kopijas, kurių bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas artima 200 MGL, siūloma bausti 1 MGL bauda. Pvz., Kauno miesto apylinkės teismo 2005-03-14 nuosprendžiu L. C. Žiurkuvienė už neteisėtų kompiuterių programų, kompiuterinių žaidimų programų kopijų, kurių bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmenines kainas 23.947 Lt, laikymą komerciniais tikslais nuteista 125 Lt bauda.

Autorių ir gretutinių teisių pažeidimai daugeliu atvejų būna tiesiogiai susiję su kitais nusikaltimais, ypač ūkininkavimo tvarkai ir finansams.

Tokių veikų skaičius nekinta, tačiau, siekiant užardyti galimą nusikalstamų veikų intelektinei nuosavybei skaitmeninėje terpėje protrūkį, būtina nustatyti baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės objektų nusikalstamą naudojimą, t. y. atgaminimą,

platinimą, laikymą, taikant atitinkamus baudžiamosios atsakomybės principus, kaip ir nusikaltimams dėl privačios nuosavybės: vagystei, sukčiavimui, turto pasisavinimui. Tikslinga papildyti Baudžiamojo kodekso 204 straipsnio dispoziciją, nustatant atsakomybę už neteisėtą prekių žymėjimą, neteisėtai pažymėtų prekių platinimą, laikymą ir gabenimą, siekiant turtingesnės naudos.

Platesnė padėties analizė planuota atlikti 2006 metais.

Nusikaltimai nuosavybei. Plėšimai

Lietuvoje 2005 metais užregistruoti 5206 plėšimai, t. y. 2,2 proc. mažiau negu 2004 metais. Toks mažėjimas laikomas nežymiu. Didžiausias šių nusikaltimų augimas registruotas Vilniuje ir Kaune.

61 proc. visų registruotų plėšimų sudarė pasikėsinimai užvaldyti mobiliuosius telefonus (3152 atvejai), ištirta 37 proc. (1158) tokių veikų.

1,5 proc. visų registruotų plėšimų sudarė pasikėsinimai užvaldyti autotransporto priemonės (77 atvejai), ištirta 40 proc. (31) tokių veikų.

2005 metais plėšimų prevencijai ir operatyviam atskleidimui tiesioginę įtaką darė viešosios policijos personalo trūkumas, pvz., Panevėžio m. VPK patrulių kuopoje trūko 32 proc. patrulių, o apylinkės inspektorių veiklos grupėje – 13 proc.

Tendencijos

Siekdama gilesnės nusikalstamų veikų analizės, Generalinė prokuratūra atliko 2004–2005 m. įvykdytų plėšimų bylų teritorinėse prokuratūrose patikrinimą.

Pateikiama plėšimų genezė (Baudžiamojo kodekso 180 str.) pagal apygardų prokuratūrų veiklos teritorijas.

Apygarda	Iš viso plėšimų		Su fiziniu smurtu ar grasinimu		Įsibrovė į patalpą ar su nešaunamuoju ginklu		Su šaunamuoju ginklu ar didelės vertės turtas	
	registr.	ištirta	registr.	ištirta	registr.	Ištirta	registr.	ištirta
	5206	2082	4479	1637	669	408	58	37
Vilniaus	2031	654	1761	511	253	130	17	13
Kauno	1311	500	1311	408	156	85	15	7
Klaipėdos	757	327	677	277	75	50	5	0
Šiaulių	535	305	437	228	90	67	8	10
Panevėžio	464	225	390	172	68	51	6	2

Daugiausia minėtų nusikaltimų (52,6 proc.) padaroma gatvėse, viešose neapšviestose vietose, miestų parkuose, tamsiu paros metu rudens pabaigos, žiemos ir pavasario pradžios sezono metu. Nukentėjusieji dažniausiai užpuolami iš nugaros – staigiai smūgiuojant jie pargriaunami, apieškomos kišenės ir pagrobiami pinigai, asmens dokumentai, mobilieji telefonai. Patyręs smurtą nukentėjusysis užpuoliko dažniausiai neprisimena, vėliau jo atpažinti negali, o nusikaltėlis įvykio vietoje įrodymų nepalieka.

Atsižvelgiant į esamą padėtį tikslinga inicijuoti Baudžiamojo kodekso pakeitimus, nustatant, kad atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra nusikaltimo padarymas tamsiu paros metu. Tokia aplinkybė pasaulinėje praktikoje taikoma daugelyje Europos Sąjungos valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose.

Nusikaltimų aukomis daugiausia tampa moterys (30,2 proc.), nepilnamečiai (21,7 proc.), kiti asmenys, kuriuos lengviausia išgąsdinti, paveikti psichologiškai, kurių pasipriešinimo tikimybė yra mažiausia, ir nusikaltėlis turi pagrindą tikėtis, kad nukentėjusysis nesugebės teisingai nurodyti tyrimui reikšmingų aplinkybių.

Plėšimų ikiteisminį tyrimą sunkina pavėluotas nukentėjusiųjų pranešimas apie nusikaltimą. Nukentėjusieji dažnai kreipiasi praėjus 24–48 valandoms po įvykio, o atskirais atvejais ir po savaitės.

Pagrindinės užsitęsusių ikiteisminių tyrimų priežastys:

- Ilgai trunkanti nustatytų įtariamųjų paieška ir objektų tyrimai, kai teikiamos specialistų išvados ir ekspertizių aktai.
- Sudėtingus ir didelės apimties ikiteisminius tyrimus atlieka žemos kvalifikacijos tyrėjai. Jiems trūksta teisinių žinių ir praktinio darbo įgūdžių, todėl prokuroras, organizuodamas ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaudamas, turi nurodyti raštu kaip atlikti net ir elementarius tyrimo veiksmus. Policijos ikiteisminio tyrimo pareigūnai nesuinteresuoti greitai iširti bylą nes ir taip didelis darbo krūvis vis didėja. Policijos vadovų įtaka tyrėjų darbui yra nepakankama, dažnai vadovai visiškai nusišalina nuo atsakomybės už ikiteisminio tyrimo sėkmę.
- Dėl ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovų požiūrio į bendradarbiavimą tiriant nusikaltimus priklauso ir reagavimo į pranešimą operatyvumas. Pvz., Vilniaus mieste patrulinės tarnybos pareigūnai į įvykio vietą atvyksta per 5–30 min., o Zarasų rajone dėl nepakankamo Kriminalinės policijos ir Viešosios policijos patrulinės rinktinės pareigūnų bendradarbiavimo kai kuriais atvejais į įvykio vietą nuvyksta per 3 valandas.
- Kai nukentėjusiais tampa nepilnamečiai ir mažamečiai, tėvai ar atstovai, pranešę apie plėšimą, dažnai vėliau atsisako leisti vaikams dalyvauti ikiteisminio tyrimo veiksmuose, saugodami juos nuo neigiamos įtakos. Tai lemia nepakankamas visuomenės pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis.

Siūlymai, kaip būtų galima stiprinti plėšimų atskleidimą ir tyrimą:

- Supaprastinti ikiteisminio tyrimo pradėjimą, suteikiant galimybę pradėti ikiteisminį tyrimą visiems ikiteisminio tyrimo pareigūnams arba numatyti galimybę pradėti ikiteisminio tyrimo veiksmus nedelsiant, atsižvelgiant į įvykio aplinkybes.
- Ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovai turėtų užtikrinti operatyvų tarnybų išvykimą į įvykio vietas. Siekiant kokybiškų įvykio vietos apžiūrų, būtina kelti pareigūnų kvalifikaciją; instruktuoti patrulius, rengti įvykio vietos specialistus ir tinkamai aprūpinti technika.
- Visais atvejais tyrimo planus dėl neatidėliotųjų ir tolesnių tyrimo veiksmų derinti su prokurorais.
- Siekti kvalifikuotų ir aukoms psichologiškai priimtinių tyrimų veiksmų.

- Vykdyti efektyvią operatyvinę veiklą.
- Ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovai turėtų priimti atsakomybę už plėšimų atskleidimą ir ištyrimą.

Nusikaltimai nuosavybei. Turto prievartavimas

2005 metais užregistruoti 333 nusikaltimai dėl turto prievartavimo, 2004 metais – 345. Daugelyje Lietuvos vietovių tokių nusikaltimų iš viso neužregistruota (Birštono, Kalvarijų, Lazdijų, Pagėgių, Rietavo, Švenčionių ir Vilkaviškio savivaldybių teritorijose), kai kur jų pastebimai mažėja (Vilniaus, Kauno, Visagine, Kaišiadorių, Tauragės, Alytaus, Jonavos, Telšių, Pakruojo, Akmenės, Ignalinos, Kupiškio, Molėtų, Skuodo, Šakių, Širvintų savivaldybių teritorijose).

Tokių nusikaltimų ištirta apie 66,7 proc. (2004 - 68,5 proc.), o jų skaičiaus nekintamumą ar mažėjimą atskirose vietovėse lemia teisėsaugos institucijų veiksmų koordinavimas, prevencinė policijos veikla, linkusių nusikalsti asmenų migracija į aukštesnio pragyvenimo lygio Europos Sąjungos šalis.

Nusikalstamų veikų dėl turto prievartavimo apibendrinimą planuota atlikti 2006 metais, todėl platesnė padėties analizė bus pateikta 2006 metų prokuratūros veiklos ataskaitoje.

Sukčiavimas. Pridėtinės vertės mokesčio (PVM) grobstymas

Pridėtinės vertės mokesčio grobstymų tyrimas keletą metų yra prioritetinga prokuratūros veiklos sritis.

Prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 metais buvo sudaryta nuolatinė komisija valstybės ekonominės, finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti, kurios veikloje dalyvauja Generalinės prokuratūros prokuroras, Finansų ministerijos, Muitinės departamento, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos, Vyriausybės Ekonominės analizės departamento atstovai. Šios komisijos iniciatyva 2005 metais apskričių miestuose minėtų institucijų vadovų įsakymais sudarytos nuolatinės koordinacinės darbo grupės.

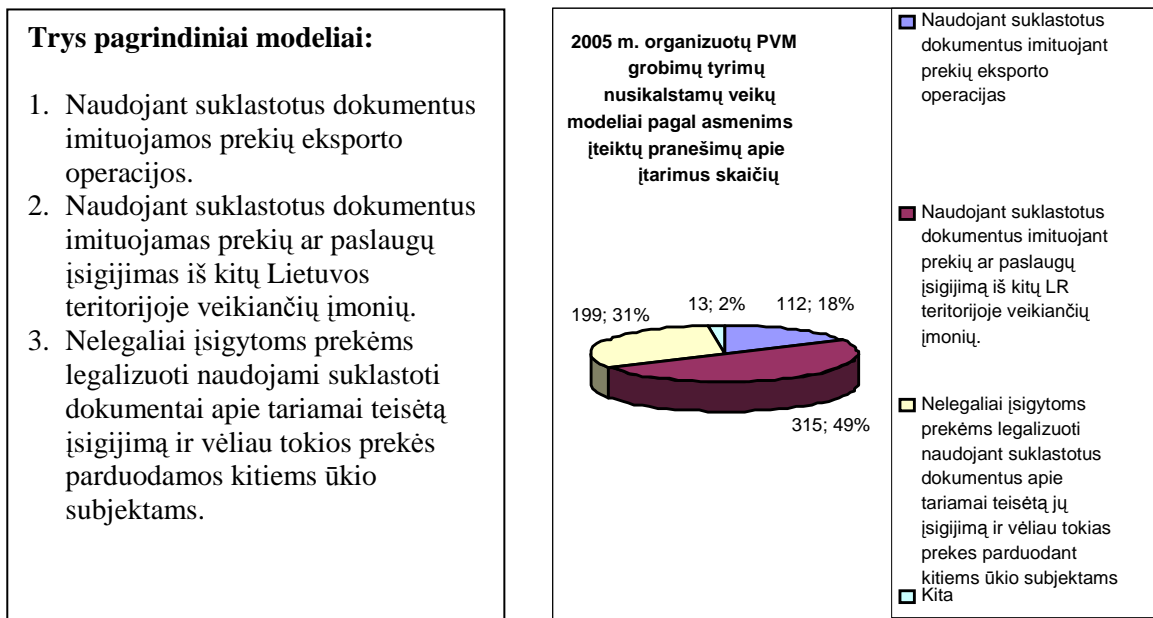
Prokuratūra organizavo daugiau kaip 30 koordinacinių ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų pasitarimų, kuriuose dalyvavo generalinio prokuroro pavaduotojai ir ikiteisminio tyrimo institucijų vadovai. Pasiiekta reikšmingų susitarimų dėl PVM grobimų tyrimo strategijos, išspręstos nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos, nustatytos prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų organizacinės bendradarbiavimo formos.

2005 metais dėl PVM grobstymo buvo pradėti 47 nauji ikiteisminiai tyrimai, iš viso buvo tiriamos 124 tokios bylos. Prokurorai 21 ikiteisminį tyrimą su kaltinamaisiais aktais, kuriuose kaltinamas 61 asmuo dėl 5570472 Lt dydžio žalos valstybės biudžetui, perdavė į teismą.

PVM grobstymo modeliai

2005 metais Generalinė prokuratūra išanalizavo PVM grobimų metodus.

PVM grobstymo modeliai nuolat kinta priklausomai nuo naujų teisės aktų, reglamentuojančių PVM surinkimą. 1996–1999 m. labiausiai buvo paplitusios fiktyvių prekių eksporto operacijos, kai klastojant dokumentus sukuriamas realiai neegzistuojantis prekių eksportas. Pasisienio policijos postuose įrengus vaizdo stebėjimo sistemas, šis modelis buvo patobulintas ir per valstybės sieną ėmė važiuoti tušti ar menkaverčių prekių prikrauti vilkikai, o suklastotuose dokumentuose būdavo nurodoma, kad gabenami didelės vertės kroviniai.

Nuo 1999 metų PVM grobstytojai vis labiau ėmė skverbtis į prekybos medieną, metalius, naftos produktais, paslaugų teikimo sritis. Labiausiai paplito Klaipėdos krašto PVM grobstymo modelis, kai dažniausiai vogta, neteisėtai iškiršta ar kontrabanda iš trečiųjų valstybių atgabenta mediena pigiai perkama iš privačių asmenų, o suklastotuose dokumentuose nurodoma kaip įgyta iš legalių Lietuvos medienos įmonių. Dėl tokių neegzistuojančių sandorių mokesčiai nemokami, už apgaule įteisintą medieną išvengiama gyventojų pajamų mokesčio ir susigrąžinamas nesumokėtas PVM. Šis grobstymo modelis taikomas prekyboje naftos produktais, metalais, žuvies pramonės produkcija.

Jau keletą paskutinių metų populiariausias išlieka PVM grobstymo modelis, kai suklastotos PVM sąskaitos-faktūros įtraukiamos į realiai veikiančių įmonių buhalterines apskaitas ir mokesčių administratoriui teikiamas PVM bei juridinių asmenų pelno mokesčio deklaracijos. Šio modelio esmę sudaro tai, kad realiai veikiančios įmonės vadovai, siekdami mažinti gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų kaštus, samdo nelegalius darbuotojus, perka kontrabandos ar kitokiu neteisėtu būdu rinkoje atsiradusias žymiai pigesnes žaliavas už grynuosius ir į įmonės buhalterinę apskaitą neįtrauktus pinigus. Fiktyvios sąskaitos-faktūros paprastai išrašomos tariamai veikiančiai įmonei už greitai suvartojamas prekes (pvz., reklaminiai lankstinukai) ar sunkiai patikrinamas paslaugas (pvz., aplinkos tvarkymo,

reklamos, pervežimo darbai) ir bankiniais pavedimais ar pagal kasos išlaidų orderius grynaisiais pinigais daromi mokėjimai. Išgryninti pinigai pasidalinami pagal iš anksto sutartas proporcijas. Asmenys, turintys tariamai veikiančias įmones ir išrašantys realiai veikiančioms įmonėms suklastotas PVM sąskaitas-faktūras, paprastai kontroliuoja nuo keliolikos iki keliasdešimt tokių įmonių.

Valstybinei mokesčių inspekcijai 2005 metais įdiegus PVM rizikos valdymo sistemą, sumažėjo naujai įsteigtų įmonių, naudojamų nusikalstamai veiklai vykdyti, tačiau padaugėjo legalių, bet sužlugusių, neveiklių įmonių akcijų įsigijimo atvejų. Prognozuojama, kad toks realios veiklos nevykdančių įmonių įsigijimas bus labai išplėtotas sudėtingesniai PVM grobstymo modeliui.

Civilinis kodeksas ir Akcinių bendrovių įstatymas leidžia įmonės akcijų pirkimą įforminti paprasta rašytinės formos sutartimi ir tokios sutarties neregistruoti. Jei minėta sutartis būtų prilyginta įmonės pirkimui, kai sandoris sudaromas notariškai ir registruojamas, tai padėtų vykdyti tokių nusikalstamų veikų prevenciją.

Sukčiavimas. Europos Sąjungos finansinių interesų apsauga

€ eurai.

Lietuvos Respublika derybose su Europos Sąjunga įsipareigojo sukurti veiksmingą finansų kontrolės sistemą, kuri mažintų finansinių nusikaltimų ir sukčiavimo atvejų skaičių, leistų geriau įsisavinti finansinę ES paramą, taip pat sudarytų prielaidas efektyviai vadybai valstybės sektoriuje.

Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugai Europos Komisija 1999 metais įkūrė Europos kovos su sukčiavimu tarnybą (*European Anti Fraud Office (OLAF)*), kuri ypatingą dėmesį skiria naujoms ES narėms.

Pagrindine institucija, atsakinga už ES finansinės paramos programų koordinavimą Lietuvoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskyrė Finansų ministeriją, o atsakinga už bendradarbiavimą su OLAF – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT).

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu paskirti 24 prokurorai, kurie koordinuos ir organizuos ikiteisminius tyrimus dėl Europos Bendrijos finansinių interesų pažeidimų. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu FNTT įsteigtas naujas padalinys – Neteisėto paramos panaudojimo tyrimo skyrius. Lietuvos Respublikos finansų ministro potvarkiu sudaryta nuolatinė kompetentingų institucijų atstovų darbo grupė. Prokurorai, dalyvaudami šios darbo grupės veikloje, rengė ES struktūrinės paramos panaudojimo rizikos valdymo sistemą ir ES finansinės paramos naudojimo pažeidimų nustatymų ir šalinimo taisykles, vertino rizikos prevencijos ir valdymo priemonės, informacijos apie galimus pažeidimus teikimo (neteikimo) tvarką, ES struktūrinių fondų valdymo, stebėsenos ir vertinimo informacinės sistemos pritaikymo ES struktūrinės paramos panaudojimo rizikai analizuoti ir valdyti klausimus.

Lietuvos prokuratūra 2005 metais 6 kartus buvo kviesta dalyvauti tarptautiniuose seminaruose kovos su sukčiavimu klausimams, surengtuose ES šalyse narėse. Minėtuose

seminaruose kvalifikaciją kėlė 14 prokurorų. Generalinė prokuratūra surengė 3 susitikimus su OLAF Teisės ir tyrimo departamento pareigūnais Cr. Beaufort ir T. Cretin tarptautinių ikiteisminių tyrimų eigai aptarti ir bendrai veiklai koordinuoti, parengė ES Pereinamojo laikotarpio priemonės projektą „Sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimas“, kurio vertė 0,5 mln. eurų. Projektas bus įgyvendinamas kartu su Jungtine Karalyste, siekiant didinti sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo Lietuvoje efektyvumą.

Ikiteisminiai tyrimai dėl Europos Sąjungos skiriamų lėšų pasisavinimo sukčiavimo būdu yra sudėtingi, didelės apimties, specifiniai, nes paramos lėšomis finansuojamos įvairios ūkio šakos (verslas, žemės ūkis, žuvininkystė, transportas ir kt.), lėšas administruoja šešios institucijos (agentūros).

ES finansinių interesų apsauga	2005 m.	2004 m.
Pradėta ikiteisminių tyrimų	13	10
Perduoda baudžiamųjų bylų teismui	4	8
su kaltinamuoju aktu	2	4
baudžiamuoju įsakymu	2	4
Nutraukta ikiteisminių tyrimų	1	7

Pagal atliekamus ikiteisminius tyrimus 2005 metais įtarimai buvo pareikšti 27 įtariamiesiems, nustatyta preliminari neteisėtai išmokėtų lėšų suma sudarė **1.453.365 Lt (arba 421.265 €)** užkardytas galimas neteisėtas **8.183.769 Lt (arba 2.372.105 €)** sumos išmokėjimas.

Pagal į teismą perduotas baudžiamąsias bylas įtarimai pareikšti 43 asmenims, nustatyta preliminari neteisėtai išmokėtų lėšų suma sudarė **714.413 Lt (arba 207.076 €)** užkardytas galimas neteisėtas **10.559.913 Lt (arba 3.060.844 €)** sumos išmokėjimas.

Pagrindiniai pažeidimai gaunant finansinę ES paramą:

- bandymas gauti paramą už įsigytus įrengimus ar įvykdytus darbus iki sutarties dėl paramos skyrimo pasirašymo;
- dokumentų, kurių pagrindu buvo bandoma pasirašyti sutartį dėl paramos skyrimo arba gauti paramą, klastojimas;
- avansu gautų lėšų panaudojimas ne pagal paskirtį;
- bandymai gauti kompensaciją už įrenginių, neatitinkančių ES standartus, įsigijimą bei kitas neteisėtas sąnaudas.

III. PRIORITETINĖ PROKURATŪROS VEIKLA PAGAL PROKURATŪROS FUNKCIJAS

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimas taikant Operatyvinės veiklos įstatymą

Operatyvinės veiklos įstatymo 21 straipsnyje (**Operatyvinių veiksmų koordinavimas ir teisėtumo kontrolė**) nustatyta, kad „operatyvinės veiklos subjektų operatyvinius veiksmus koordinuoja ir jų teisėtumą kontroliuoja generalinis prokuroras ir jo įgaliotas generalinio prokuroro pavaduotojas, apygardų prokuratūrų vyriausieji prokurorai bei šių prokurorų įgalioti vyriausiųjų prokurorų pavaduotojai, rengdami motyvuotus teikimus, <> sankcionuodami ir atsisakydami sankcionuoti operatyvinius veiksmus, <> gaudami informaciją apie veiksmų <> atlikimo eigą ir rezultatus bei tirdami asmenų skundus dėl operatyvinės veiklos subjektų veiksmų“.

Prokuratūroje nustatyta, kad generalinis prokuroras ir jo įgaliotas generalinio prokuroro pavaduotojas koordinuoja operatyvinės veiklos subjektų centrinių institucijų operatyvinę veiklą ir prižiūri teisėtumą, o operatyvinės veiklos subjektų teritorinių padalinių veiklą koordinuoja ir teisėtumą prižiūri apygardų prokuratūrų vyriausieji prokurorai ir jų įgalioti vyriausiųjų prokurorų pavaduotojai.

Operatyvinės veiklos tarnybos savo veiklai tinkamiau organizuoti yra parengusios instrukcijas dėl operatyvinių veiksmų sankcionavimo tvarkos, tačiau tik dalis jų suderintos su Generaline prokuratūra, todėl dažni atvejai, kai tų tarnybų pareigūnai nevykdo reikalavimo informuoti prokurorą apie operatyvinės veiklos rezultatus. Siekiant užtikrinti sankcionuotų operatyvinių veiksmų kontrolę, tikslinga tokį reikalavimą nustatyti Operatyvinės veiklos įstatyme.

Išanalizavus Generalinėje prokuratūroje gautus teikimus teismams, kuriuos rengė apygardų prokuratūros, nustatyta, kad Vilniaus, Šiaulių, Klaipėdos apygardų vyriausieji prokurorai tiesiogiai nevykdo operatyvinės veiklos tarnybų kontrolės, pavesdami šią veiklą įgaliotiems kitiems prokurorams. Tokia nevienoda apygardų prokuratūrų veiklos praktika turi būti keistina, nes sudaro prielaidas skirtingam teisiniam vertinimui. Operatyvinės veiklos įstatyme sankcionuoti operatyvinius veiksmus leidžiama tik pradėjus operatyvinį tyrimą. Tačiau žinoma apie atvejus, kai operatyvinės veiklos subjektai kreipiasi dėl sankcijų nepradėję operatyvinio tyrimo, siekdami tik patikrinti gautą pradinę informaciją, užfiksuotą tarnybiniuose raštuose ar šaltinių pranešimuose. 2005 m. atmesti 8 operatyvinių tarnybų nepagrįsti prašymai dėl operatyvinių veiksmų sankcionavimo.

Analizuojant situaciją nustatyta, kad atskirais atvejais operatyvinis tyrimas tęsiamas kelerius metus, vykdomi sankcionuoti operatyviniai veiksmai, tačiau ikiteisminis tyrimas nepradedamas nenustačius nusikalstamos veikos požymių. Tokia užvilkinga operatyvinė veikla sudaro prielaidas žmogaus teisių ir laisvių pažeidimams. Būtina atsižvelgti ir į tai, kad

dėl kvalifikacijos stokos operatyvinių tarnybų pareigūnai kartais sunkiai suvokia ribą, skiriančią operatyvinę veiklą nuo ikiteisminio tyrimo pradžios, vengia pradėti ikiteisminį tyrimą, todėl reikalinga ypatinga prokuroro kontrolė.

Generalinė prokuratūra 2005 m. gavo tik 3 asmenų skundus dėl galimų operatyvinių tarnybų neteisėtų veiksmų. Atlikus patikrinimus, žmogaus teisių pažeidimų nenustatyta.

Operatyvinės veiklos įstatymo 10 straipsnio 11 dalyje numatyta, kad „į telekomunikacijų operatoriaus tinklą siunčiamos techninės komandos pradėti ar nutraukti pasiklausymą ar kitą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę saugomos taip, kad siųstų ir gautų komandų duomenų negalėtų pakeisti komandą siuntęs operatyvinės veiklos subjektas ar komandą gavęs telekomunikacijų operatorius. Vyriausybės įgaliota institucija privalo sudaryti galimybę generaliniam prokurorui ar jo įgaliotam prokurorui prieiti prie duomenų laikmenos, kurioje užfiksuotos šios komandos“. Elektroninių ryšių įstatymo 77 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad „Elektroninių ryšių tinklu siunčiamos techninės komandos pradėti ar nutraukti pasiklausymą ar kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę saugomos Vyriausybės įgaliotos institucijos operatyvinės veiklos subjekto patalpose taip, kad komandų duomenų negalėtų pakeisti jas siuntusi Vyriausybės įgaliota institucija ar komandą gavęs ūkio subjektas. Šios dalies nuostatų įgyvendinimą kontroliuoja Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras ar jo įgaliotas prokuroras“.

Nuo 2004 m. pabaigos generalinio prokuroro įsakymu sustiprintas telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolės teisėtumo užtikrinimas.

Vidaus tvarka nustatyta kontroliuoti į telekomunikacijų operatorių tinklus siunčiamų techninių komandų pradėti, nutraukti pasiklausymą, vykdyti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę. Prokurorai susipažino su techninių komandų įrašymo ir saugojimo Valstybės saugumo departamente tvarka, atliko patikrinimus, kurių metu pažeidimų nenustatyta.

Dėl Elektroninių ryšių įstatymo nuostatų įgyvendinimo, kaip ūkio subjektai, teikiantys elektroninių ryšių tinklus ir paslaugas, užtikrina elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio slaptumą, buvo sudaryta tarpžinybinė darbo grupė, kurios veikloje aktyviai dalyvavo ir Generalinės prokuratūros prokurorai. Išanalizavus teisinę bazę, reglamentuojančią techninės ir programinės įrangos naudojimą ir asmens duomenų apsaugą elektroninių ryšių srityje, konstatuota, kad esamas teisinis reglamentavimas įstatymais yra pakankamas, aiškus ir leidžia kompetentingoms valstybės institucijoms efektyviai kontroliuoti ryšio slaptumo apsaugą ir kovoti su teisės pažeidimais duomenų apsaugos srityje, tačiau šioms tikslams pasiekti būtinas nuoseklus reglamentavimas poįstatyminiais aktais.

Generalinė prokuratūra 2005-01-03 pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymą parengti ir patvirtinti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos kontrolės procedūrą aprašą ir nustatyti institucijų bendradarbiavimo su Ryšių reguliavimo tarnyba, kitomis valstybinės institucijomis taisykles. Šis pasiūlymas buvo priimtas palankiai.

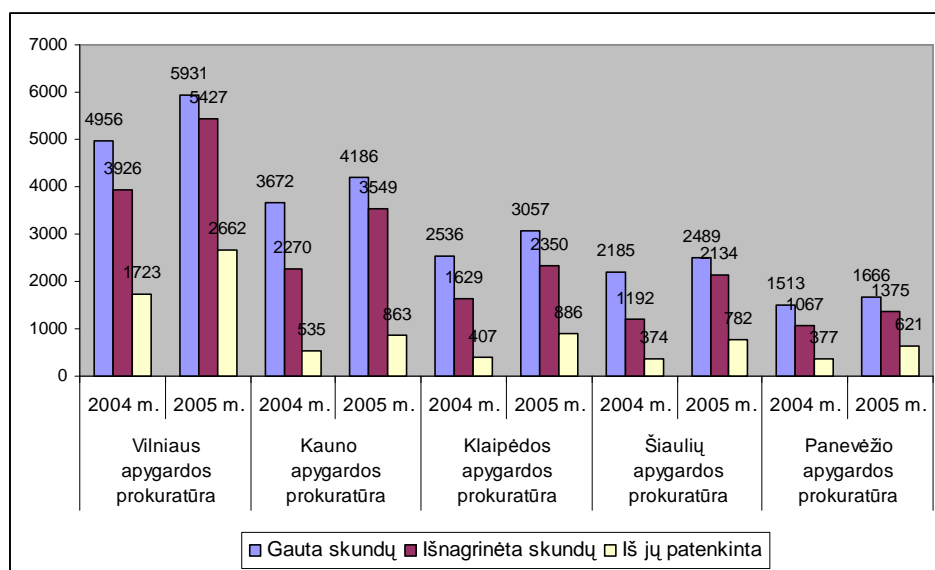
Skundų, pareiškimų ir pranešimų nagrinėjimas

Pagal įstatymo nustatytą kompetenciją Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros nagrinėja asmenų prašymus, pareiškimus ir skundus (toliau – pareiškimai). Bendrieji šios veiklos duomenys pateikiami lentelėse.

	Iš viso		Generalinėje prokuratūroje		Teritorinėse prokuratūrose	
	2005 m.	2004 m.	2005 m.	2004 m.	2005 m.	2004 m.
Priimta asmenų	10055	9082	1697	1740	8358	7342
Gauta pareiškimų	21677	17716	4348	2854	17329	14862
Išnagrinėta pareiškimų	17250	12452	2415	2368	10835	10084
Iš jų patenkinta	6785	4389	971	973	5814	3416
Pridėta prie bylų	7061	2901	497	191	6564	2710
Persiųsta kitai prokuratūrai	2410	2287	1611	1554	799	733
Persiųsta kitoms institucijoms	1597	2301	145	283	1452	2018

Vienas iš teisėsaugos institucijų ir jų pareigūnų sprendimų vertinimo kriterijų yra išnagrinėtų ir patenkintų asmenų pareiškimų santykis.

Nusikalstamumas Lietuvoje 2005 metais sumažėjo 3,9 proc., tačiau asmenų prašymų, o tuo pačiu ir patenkintų prašymų skaičius visose teritorinėse prokuratūrose didėja (pvz., Klaipėdos ir Šiaulių apygardų prokuratūrų veiklos teritorijoje šis skaičius padidėjo net du kartus). Pareiškimai teikiami dėl įvairių klausimų: valstybinio kaltinimo, viešojo intereso gynimo, reabilitavimo ir t. t., tačiau daugiausia jų gaunama dėl ikiteisminio tyrimo įstaigų veiklos. Gyventojai nepatenkinti teisėsaugos institucijų veikla, ypač ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir viešosios policijos pareigūnų veikla užtikrinant jų saugumą.

Baudžiamojo proceso įstatymai suteikia proceso dalyviams – įtariamiesiems, nukentėjusiesiems ir kt. – galimybę aktyviai dalyvauti procese ir siekti jiems suteiktų teisių įgyvendinimo teikiant prokuratūrai prašymus įvairiais ikiteisminio tyrimo klausimais, pvz.:

- dėl proceso sprendimų nutraukti ikiteisminį tyrimą ar atsisakyti jį pradėti;
- dėl pareigūnų neprofesionalumo tiriant nusikalstamas veikas, neteisėtų proceso sprendimų ar per ilgai atliekamo ikiteisminio tyrimo;
- dėl apžiūros, medicininės ekspertizės skyrimo ir susipažinimo su jų išvadomis;
- dėl susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga, papildomų tyrimo veiksmų atlikimo, pasimatymo su suimtu giminaičiu;
- dėl nepagrįsto sulaikymo, suėmimo ar sąlygų pakeitimo, nuosavybės teisių apribojimo panaikinimo;
- dėl dokumentų pridėjimo prie ikiteisminio tyrimo medžiagos, daiktų ir dokumentų gražinimo; dėl informacijos apie atliekamą tyrimą.

Atsižvelgiant į tai, darytina prielaida, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai nekvalifikuotai atlieka ikiteisminį tyrimą, didelę dalį iniciatyvos bei pareigos objektyviai ir išsamiai surinkti įrodymus perkelia kitiems proceso dalyviams tikėdamiesi, kad tyrimo trūkumai ar klaidos bus ištaisytos prokuroro arba pareiškėjo iniciatyva.

Pažymėtina ir objektyvi prašymų pagausėjimą lėmusi priežastis – naujas baudžiamasis procesas, suteikiantis proceso dalyviui daugiau aktyvumo.

Skundų, pareiškimų ir pranešimų apie nusikalstamas veikas registracijos ikiteisminio tyrimo įstaigose ir teritorinėse prokuratūrose patikrinimus planuojama atlikti 2006 metais ir palyginti su 2004 metais atliktų patikrinimų apibendrinimo medžiaga. Šiai priemonei įgyvendinti bus suformuluoti aiškūs tikslai, parengta patikrinimo metodika, sudarytos darbo grupės, numatyti kontroliniai mechanizmai ir pateiktos rekomendacijos bendrai praktikai visoje Lietuvoje formuoti.

Viešojo intereso gynimas

Ypač daug dėmesio 2005 metais skirta viešojo intereso gynimui. Tai viena pagrindinių Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Prokuratūros įstatyme, Civilinio proceso kodekse, Administracinių bylų teisenos įstatyme ir kituose teisės aktuose įtvirtintų prokuratūros veiklos sričių.

Ginti viešąjį interesą prokuroras dažniausiai gali naudodamasis įstatymo jam suteikta priemone – teise kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu. Vadovaudamasis civilinio proceso ir baudžiamojo proceso normomis, prokuroras gali kreiptis į teismą, kai pažeisti fizinių asmenų, ypač vaikų, neveiksnių ar ribotai veiksnių pilnamečių fizinių asmenų, o tam tikrais atvejais ir valstybės bei visuomenės, teisės ir teisėti interesai. Remdamasis Prokuratūros įstatymo nuostatomis, prokuroras gali kreiptis į teismą visais atvejais, kai nustato teisės aktų pažeidimą, kuris, jo nuomone, turi esminės reikšmės asmenų, jų grupių, visuomenės ir valstybės teisėms bei teisėtiems interesams.

Lentelėje pateikiami duomenys apie prokuratūros veiklą ginant viešąjį interesą.

Pateikti teismui prokuroro ieškiniai, pareiškimai, prašymai	2005 m.	2004 m.	2003 m.
Iš viso	2079	1828	1491
Iš visų:			
ginant viešąjį interesą, kai pažeisti valstybės turtiniai interesai	1547	1316	1090
ginant kitų juridinių asmenų pažeistus turtinius interesus	23	138	84
ginant pažeistas fizinių asmenų teises ir teisėtus interesus	509	374	317
ginant vaikų teises ir teisėtus interesus	206	184	175
iš visų:			
ieškiniai ir pareiškimai civilinio proceso tvarka	992	862	760
civiliniai ieškiniai baudžiamojo proceso tvarka	1038	930	719
prašymai administracinių bylų teisenos tvarka	49	36	12

2005 metais prokurorų pateiktų turtinio pobūdžio ieškinių, pareiškimų ir prašymų suma sudarė 42,6 mln. Lt (2004 metais – 36,6 mln. Lt).

	2005 m.	2004 m.	2003 m.
Teismai išnagrinėjo pateiktų proceso dokumentų	1561	1290	1033
atmetė proceso dokumentų	53 (3%)	21 (1,6%)	14 (1,4%)
patenkino proceso dokumentų	1463 (94%)	1237 (96%)	1007 (97%)
priteisė turtinės žalos atlyginimui	3,9 mln. Lt	4,1 mln. Lt	4,0 mln. Lt

Nustačius teisės aktų pažeidimų administravimo subjektų veikloje buvo pateiktas 51 proceso dokumentas bendrosios kompetencijos ir administraciniams teismams, kuriais buvo ginčijami nuosavybės teisių atkūrimo srityje priimti administraciniai aktai bei jų pagrindu sudaryti turto perleidimo sandoriai ir prašoma taikyti restituciją (grąžinti sklypus valstybei arba atlyginti žalą piniginiu ekvivalentu). Bendra tokio pobūdžio procesinių dokumentų suma – 1 511 302 Lt.

2005 metais nagrinėtos sudėtingos pateiktos medžiagos dėl įvairių teisės aktų pažeidimų. Prokurorų parengti visuomenei ypač aktualūs proceso dokumentai:

Dėl statybų plėtros Kuršių nerijos nacionaliniame parke, įrašytame į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, prokurorai nustatė teisės aktų pažeidimus tvirtinant detaliuosius planus Kuršių nerijoje, išduodant projektavimo sąlygų sąvadus ir leidimus objektams statyti (rekonstruoti).

Klaipėdos apygardos prokurorai Klaipėdos apygardos administraciniam ir Klaipėdos miesto apylinkės teismams CPK ir ABTĮ tvarka pateikė 5 proceso dokumentus dėl Neringos savivaldybės tarybos priimtų sprendimų, kuriais buvo patvirtinti detalieji planai atskirose Kuršių nerijos nacionalinio parko teritorijose, projektavimo sąlygų sąvadų, statybos leidimų atskiriems objektams statyti ar rekonstruoti panaikinimo, taip pat dėl 8 infrastruktūros plėtojimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis ir restitucijos taikymo.

Prokurorų pateikti proceso dokumentai teismuose dar neišnagrinėti, tačiau taikytos laikinosios užtikrinimo priemonės sustabdė ginčijamų administracinių aktų vykdymą iki visų bylų išnagrinėjimo pabaigos.

Dėl Vilniaus miesto savivaldybės priimtų administracinių aktų bei savivaldybės tarybos sutarties su UAB „Vilniaus pramogų parkas“ dalies dėl gyvenamųjų namų statybos savivaldybei priklausančiame 60,8 ha ploto žemės sklype, esančiame Vilniuje, Ozo g. 14, pripažinimo negaliojančiais ieškinį pateikė Generalinė prokuratūra. 2006 m. sausio 31 d. Lietuvos apeliacinis teismas pagal prokuroro apeliacinį skundą priėmė sprendimą ir iš esmės patenkino prokuroro ieškinį panaikindamas prieštaraujančius teisės aktams sandorius.

Dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos vykdyto supaprastinto atviro konkurso „Vandens pramogų parko paslaugų pirkimas“ ir su jo laimėtoju UAB „Marela“ sudarytos viešojo pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia (ieškinio suma – 23.100.000 Lt) ieškinį pateikė Generalinė prokuratūra.

Generalinė prokuratūra pateikė ieškinį **invalido ir neveiksniaus fizinio asmens** interesams ginti dėl atsiskaitymo už pavedimą pagal įgaliojimą įvykdymo, nuostolių atlyginimo ir turto administratoriaus pakeitimo (ieškinio suma – 92.000 Lt). Ieškinys išnagrinėtas ir patenkintas (teismo sprendimas neįsiteisėjęs).

Dėl Specialaus fondo veikiančioms ir besisteigiančioms profesinėms sąjungoms remti tarybos sprendimo perduoti sanatorijos „Nemunas“ bei Sveikatingumo centro, esančių Druskininkuose, nekilnojamąjį turtą (22 objektai) Lietuvos profesinei sąjungai „Solidarumas“ nuosavybės teise (ieškinio suma 20.008.933 Lt) ieškinį pateikė Vilniaus apygardos prokuratūra. Ieškinys išnagrinėtas ir patenkintas (teismo sprendimas neįsiteisėjęs).

Dėl standartinės neterminuotos UAB „Vinita“ **kabelinės televizijos** paslaugų teikimo sutarties sąlygų, prieštaraujančių įstatymo reikalavimams ir pažeidžiančių vartotojų interesus pripažinimo negaliojančiomis ir sutarties sąlygų pakeitimo ieškinį pateikė Vilniaus miesto apylinkės prokuratūra. Pirmosios instancijos apylinkės teismas prokuroro ieškinį atsisakė priimti, kaip paduotą neįgalio asmens, nes jis nėra subjektas, įgalintas ginti vartotojų teises, tačiau ši nutartis apskūsta atskiruoju skundu, kuris neišnagrinėtas.

Viešojo intereso gynimo praktikos formavimo aspektai

Generalinė prokuratūra, vadovaudama teritorinėms prokuratūroms, atliko Vilniaus, Širvintų ir Prienų apylinkių prokuratūrų veiklos ginant viešąjį interesą ir nagrinėjant asmenų pareiškimus, prašymus ir skundus patikrinimus. Išnagrinėjus prokurorų rengtus proceso dokumentus viešajam interesui ginti (ieškiniai, pareiškimai, prašymai) ir jų apskaitą, asmenų prašymų, skundų ir pareiškimų nagrinėjimo medžiagas, konstatuota, kad prokurorų veikla nebuvo efektyvi, jie neišnaudojo galimybės asmenų skunduose rasti informacijos apie teisių ir teisėtų interesų pažeidimus ir patys tokios iniciatyvos nesiėmė. Vyriausiesiems prokurorams buvo nurodyta aktyvinti prokurorų veiklą ginant viešąjį interesą.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko iniciatyva 2005 m. Seime sudaryta darbo grupė iš politikų, teisės ir kitų sričių specialistų, visuomenės atstovų rengė pataisas dėl teisės aktų, reglamentuojančių viešojo intereso gynimą, taip pat ir Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio „Viešojo intereso gynimas“ tobulinimo.

Prokuratūra yra vienintelė valstybės institucija, turinti bendrojo pobūdžio teisę ginti viešąjį interesą civilinio proceso tvarka. Generalinė prokuratūra darbo grupei nurodė dvi pagrindines problemas: prokuratūros bylinėjimosi teisme išlaidų apmokėjimo problemą ir prokurorų bendradarbiavimo su kitomis valstybės institucijomis renkant duomenis ir vėliau nagrinėjant bylas teisme problemą.

Teikiamu įstatymo pataisų projektu siūloma prokuratūrai nustatyti naują funkciją – koordinuoti visų subjektų, įstatymų įgaliotų ginti viešąjį interesą, veiklą, taip pat kausti, valdyti ir tvarkyti visą informaciją dėl tokių subjektų veiklos (būti registru). Kaip alternatyva yra rengiamas atskiras Viešojo intereso gynimo įstatymo projektas. Šiais projektais bandoma spręsti ir bylinėjimosi išlaidų apmokėjimo klausimą, numatant skirti lėšų iš valstybės biudžeto pagal specialią programą. Taigi įstatymo leidžiamoji valdžia rengia prielaidas prokurorų kompetencijai ginant viešąjį interesą išplėsti.

Viešojo intereso gynimo sunkumai

1. Prokuroro iniciatyva ginti viešąjį interesą dažnai tiesiogiai susijusi su kitų valstybės institucijų veiklos aktyvumu. Tačiau daugelis institucijų nepakankamai operatyviai ir geranoriškai bendradarbiauja su prokuratūra. Pvz., į specializuotą administracinę teisumą kreiptis su prašymu dėl neteisėtų aktų panaikinimo nustatytas 30 dienų terminas taikomas ir prokurorui, kaip pareiškėjui administracinėje byloje. Ilgas informacijos rinkimo iš kitų valstybės institucijų ir jos tikrinimo procesas, reikalaujantis didelių laiko sąnaudų, keletą atvejų sutrukdė prokurorui laiku kreiptis dėl viešojo intereso gynimo. Administraciniai teismai praktikoje griežtai ir bekompromisiškai vertina tokias aplinkybes, kaip įstatyme nustatyto termino praleidimas, laikydami nurodytas priežastis nesvarbiomis.

Prokuratūra neturi tam tikrų sričių specialistų, pvz., žemėtvarkininkų, statybos ir teritorijų planavimo, kurių žinių paprastai prireikia nagrinėjant gautą informaciją apie viešojo intereso pažeidimus. Institucijos, kurių kompetencija ir tiesioginės funkcijos yra ir teisės aktų laikymosi kontrolė tam tikrų teisinių santykių srityje, dažnai nusišalina nuo šių funkcijų vykdymo, o tai sunkina ar net padaro neįmanomą tinkamą viešojo intereso gynimą.

2. Yra atvejų, kai valstybės institucija, teisės aktų įgaliota atstovauti valstybei tam tikruose teisiniuose santykiuose (apskritis viršininko administracija nuosavybės teisių atkūrimo į žemę ir žemės nuomos teisiniuose santykiuose), nagrinėjant bylas pagal prokuroro ieškinius ir prašymus dėl jos priimtų aktų panaikinimo teismo procese iš viso nedalyvaudavo arba jos atstovai nepalaikė prokuroro reikalavimų ir taip netinkamai atstovaudavo valstybės interesams netgi ir tada, kai prokuroro kreipimasi į teisumą inicijavo pati valstybės institucija.

3. Kita problema, kad kiekvienoje konkrečioje byloje teismas reikalauja iš prokuroro įrodyti viešojo intereso buvimą (sudėtį), kai kreipiamasi į teisumą ne Civilinio kodekso nustatytais atvejais. Nors Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos sudarė galimybę prokurorui kreiptis į teisumą dėl viešojo intereso pažeidimo visais atvejais, kai jis turi pagrindo manyti, kad pažeisti teisės aktų reikalavimai ir šis specialus įstatymas neriboja tokios prokuroro teisės jokiais konkrečiais atvejais, tačiau teismai tokios teisės taikymo tiesiogiai nepripažįsta. Teismas keletą kartų atmetė prokuroro procesinius dokumentus, konstatuodamas, kad nenustatytas viešojo intereso pažeidimas, kurį ginti prokuroras įgaliotas. Tokia teismų pozicija sąlygoja, kad teritorinių prokuratūrų prokurorai nėra pakankamai aktyvūs ir neteikia sudėtingesnių proceso dokumentų.

4. Įgyvendindamas viešojo intereso gynimo funkciją prokuroras, kaip proceso dalyvis, teisme susiduria su problemomis, kurios nurodytos 2003 ir 2004 metų prokuratūros veiklos ataskaitose (bylinėjimosi išlaidų problema, kai prokuroras civiliniame procese atleistas tik nuo vienos rūšies bylinėjimosi išlaidų, t. y. žyminio mokesčio, o kitos bylinėjimosi išlaidos jam tenka lygiai taip pat, kaip ir bet kuriam kitam proceso dalyviui).

Mūsų nuomone, prokuroras, kaip valstybės pareigūnas, kuris teisės aktų įgaliojtas ginti valstybėje viešąjį interesą, turi tik procesinį suinteresuotumą bylos baigtimi, todėl jo statusas neturėtų būti prilygintas materialinį suinteresuotumą turinčio proceso dalyvio statusui.

2005 metais buvo atvejų, kai atmetus prokuroro ieškinį iš Generalinės prokuratūros priešingai bylos šaliai buvo priteistos jos turėtos 4930 Lt išlaidos advokato pagalbai apmokėti, o iš Vilniaus apygardos vyriausiojo prokuroro, pasirašiusio ieškinį, priteista 1000 Lt suma. Teismų sprendimai įsiteisėję ir teismo antstoliai pradėjo jų vykdymo procesą. Minėtos situacijos varžo prokurorų iniciatyvą ginti viešąjį interesą. Todėl manytume, kad galėtų būti sukurtas specialus fondas tokioms bylinėjimosi išlaidoms atlyginti.

Stiprindama viešojo intereso gynimą, Generalinė prokuratūra 2005 metais parengė:

- aiškinamąjį raštą prokurorams dėl prokuratūros, ikiteisminio tyrimo įstaigų ir Valstybinės ligonių kasos veiksmų koordinavimo teikiant ieškinius kaltų asmenų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui dėl nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo;
- apibendrinimą dėl žalos, padarytos neteisėtais prokurorų veiksmais, atlyginimo,
- nurodymą dėl prokurorų veiksmų civilinėse bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar prokurorų veiksmais, atlyginimo;
- apibendrinimą dėl prokurorų ieškinių, pareikštų ginant viešąjį interesą Baudžiamojo proceso kodekso tvarka, dėl gydymo išlaidų priteisimo;
- metodines rekomendacijas viešajam interesui ginti.

Nepilnamečių justicijos programos įgyvendinimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 600 patvirtino Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programą, kurios paskirtis sudaryti sąlygas kryptingam, ilgalaikiam ir kompleksiniam nepilnamečių justicijos tobulinimui, numatyti ir realizuoti atitinkamas priemones, padėsiančias šiai sistemai veikti efektyviau ir profesionaliau, orientuotis į diferencijuotus teisę pažeidusių nepilnamečių, su jais dirbančių institucijų, darbuotojų ir visos visuomenės poreikius.

Pagrindinis šios programos tikslas – siekti teisę pažeidusių nepilnamečių resocializacijos ir taip mažinti nepilnamečių nusikalstamumą. Be kitų uždavinių, programoje numatyta: sustiprinti nepilnamečių teisių apsaugą baudžiamajame procese, pagerinti baudžiamosios justicijos administravimą, geriau vykdyti policijos ir prokuratūros funkcijas nepilnamečių bylose, nustatyti pareigūnams, besispecializuojantiems šioje srityje, keliamus reikalavimus, sukurti jų kvalifikacijos kėlimo sistemą, užtikrinti jų mokymo organizavimą, sukurti specializuotus padalinius ar įtvirtinti kitas specializacijos formas ir t. t.

Analizuojant šios programos įgyvendinimo efektyvumą, stebimas nepilnamečių nusikalstamumo mažėjimas. Nepilnamečiai 2005 metais padarė 4759 nusikalstamas veikas (2004 metais – 5021), t. y. 252 arba 5,2 proc. mažiau negu praėjusiais metais. 2005 metais nepilnamečių padarytos nusikalstamos veikos sudarė 12,7 proc. visų nusikalstamų veikų, o 2004 metais jos sudarė 13,1 proc.

Pagal LR Vyriausybės patvirtintą programą Generalinė prokuratūra įpareigota rengti specializuotus prokurorus, kelti jų kvalifikaciją, tinkamai įrengti jų darbo vietas, tačiau lėšų programos įgyvendinimo priemonių planui įvykdyti neskirta. Siekiant gauti lėšų Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programai įgyvendinti, jau 2004 metais buvo parengta prokuratūros Nepilnamečių justicijos programa 2005–2007 metams. Pagal šią programą planuojama rengti specializuotus prokurorus ir kelti jų kvalifikaciją, įsteigti specializuotus nepilnamečių bylų padalinius Generalinėje prokuratūroje, apygardų ir didžiųjų miestų apylinkių prokuratūrose, kuriuose dirbtų 126 nepilnamečių bylų prokurorai, įrengti šiems prokurorams darbo vietas, kurios būtų aprūpintos informacinių technologijų ir ryšio priemonėmis, būtų sujungtos su prokuratūros ir kitų institucijų duomenų bazėmis.

2005 metais specializavosi 85 prokurorai, kompiuterizuotos 53 jų darbo vietas. Atlikta prokurorų apklausa rengiant tikslines kvalifikacijos kėlimo programas. Generalinės prokuratūros ir kitų institucijų organizuojuose seminaruose dalyvavo 51 prokuroras.

Generalinė prokuratūra inicijavo pasitarimą su Jungtinių Tautų vystymosi programos Lietuvoje atstovais, kitų Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programą įgyvendinančių institucijų atstovais, kuriame buvo svarstoma galimybė parengti atskirą priemonių planą atskiroms šios programos priemonių dalims įgyvendinti, skiriant lėšas iš Jungtinių Tautų pagalbos vystymosi programos. Tuo tikslu rengiama speciali Jungtinių Tautų vystymosi programos ir Generalinės prokuratūros sutartis.

Nepilnamečių pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimas civiline teise 2005 metais.

Pateikta teismui:

- 206 ieškiniai ir pareiškimai ginant pažeistas nepilnamečių vaikų teises ir teisėtus interesus;
- 21 civilinis ieškinyš baudžiamojo proceso tvarka (bendra suma 151 500 Lt);
- 185 ieškiniai civilinio proceso tvarka (bendra suma 215 337 Lt);
- 141 (68 proc.) ieškinyš dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo asmenims, vengiantiems atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiaujantiems tėvų valdžia, darantiems žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu ar nesirūpinantiems vaikais; taip pat dėl nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir globėjo (rūpintojo) skyrimo vaikams, likusiems be tėvų globos, bei išlaikymo vaikams priteisimo;
- 30 procesinių dokumentų dėl globos (rūpybos) nustatymo (kaip pagrindinis reikalavimas) ir kitais tėvų valdžios įgyvendinimo klausimais;
- 19 ieškinių dėl neturtinės žalos atlyginimo;
- 16 ieškinių kitais pagrindais: dėl motinos nušalinimo nuo nepilnamečio vaiko turto tvarkymo, uzufukto teisės panaikinimo ir turto administratoriaus skyrimo; dėl teisės privatizuoti butą pripažinimo; dėl santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės; dėl tėvystės nustatymo ir išlaikymo priteisimo; dėl tėvystės nuginčijimo; dėl leidimo nepilnamečio vaiko vardu priimti palikimą; dėl palikimui priimti praleisto termino pratęsimo nepilnamečiui įpėdiniui ir kt.

Prokurorų veiklos efektyvumas šioje srityje tiesiogiai priklauso nuo jų pačių iniciatyvos renkant duomenis apie vaikų teisių pažeidimus, nustatytus ikiteisminio tyrimo metu, reaguojant į pranešimus ir informaciją žiniasklaidoje, taip pat bendradarbiaujant su kitomis valstybinėmis ir nevalstybinėmis institucijomis, vykdančiomis vaikų teisių apsaugos

funkcijas. Daugelis teritorinių prokuratūrų pradėjo aktyviau dirbti šį darbą, padaugėjo ieškinių dėl neturtinės žalos atlyginimo vaikams, kurie tapo nusikalstamų veikų aukomis (2004 metais buvo pateikti tik 2 tokie ieškiniai).

Teismai išnagrinėjo 185 prokurorų pateiktus ieškinius ir pareiškimus vaikų interesais, iš kurių 180 ieškinių ir pareiškimų patenkino bei priteisė 156.337 Lt vaikų naudai. Teismai atmetė tik 3 ieškinius, išnagrinėtus ginant vaikų interesus.

Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos kūrimas ir įgyvendinimas

Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo klausimai sisteminiu požiūriu nebuvo spęsti penkiolika metų, t. y. nuo prokuratūros įkūrimo dienos. Įgyvendinant šią įstatymo nustatytą funkciją, 2005 metai buvo esminiai.

Vykdamas PHARE 2003 m. projekto „Lietuvos baudžiamojo persekiojimo gebėjimų stiprinimas“ Dvynių sutarties Trečiąjį elementą „Prokurorų rengimo sistemos stiprinimas. Nuosekli mokymo sistema“, Lietuvos prokurorų darbo grupė kartu su Vokietijos ir Austrijos ekspertais atliko Lietuvos prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo aplinkos studiją, išanalizavo Austrijos ir Vokietijos (federacinio ir žemės lygmens) teisėjų, prokurorų parengimo sistemą ir parengė dokumentus, reikalingus Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemai sukurti.

Prokurorų ir prokuratūros personalo mokymo ir kvalifikacijos kėlimo gairėse (pamatinis dokumentas) nustatyti prokurorų, prokuratūros valstybės tarnautojų ir prokuratūros darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo principai, tikslai, prioritetai, tikslinės grupės, pagrindinės temos, formos, schemas, subjektai, finansavimas. Pamatinio dokumento priede – Atmintinėje – surinkta metodinė informacija, o Prokurorų ir prokuratūros personalo mokymo ir kvalifikacijos kėlimo 2006 metų plane suformuotos 9 programos:

- 1) Einančiųjų prokurorų pareigas (stažuotės) mokymo programa (įvadinis ir tęstinis iki 2 metų mokymas);
- 2) Prokurorų kvalifikacijos kėlimo programa (bendroji);
- 3) Besispecializuojančių prokurorų kvalifikacijos kėlimo programa pagal keturias sritis: nusikaltimai žmogaus gyvybei, nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai, ekonomikai ir verslo tvarkai, viešojo intereso gynimas, nepilnamečių justicija;
- 4) Prokuratūros vadovų kvalifikacijos kėlimo programa (administracinių gebėjimų tobulinimas);
- 5) Prokuroro padėjėjų kvalifikacijos kėlimo programa (speciali teisinė);
- 6) Prokuratūros valstybės tarnautojai (įvadinio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programa);
- 7) Prokuratūros darbuotojai (biuro darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programa); kt.

Šioms programoms įgyvendinti numatyti efektyvūs ir nebrangūs kvalifikacijos kėlimo būdai. Vienas jų – pagal PHARE 2003 projektą vykdomų keturių mokymo seminarų ciklo „Train the Trainer“, t. y. „mokytojų mokymas“, metu buvo rengiami 32 Lietuvos prokurorai lektoriai. Seminaruose prokurorai lektoriai susipažino su įvairiais pasirengimo paskaitai, paskaitos skaitymo technikos, vaizdinio apipavidalinimo ypatumais, psichologiniais paskaitos aspektais.

Prokuratūrai 2006 metais pirmą kartą pavyko realiai įgyvendinti Prokuratūros įstatymo 32 straipsnio nuostatą – Prokuratūros išlaidų sąmatoje buvo numatytos lėšos prokurorų ir prokuratūros personalo mokymui ir kvalifikacijos kėlimui, kurių bendra suma sudaro apie 750 tūks. Lt, taip pat buvo paskirti programų koordinatoriai ir už programų vykdymą atsakingi prokurorai, nustatyta atsiskaitymo tvarka.

Kita mokymo ir kvalifikacijos kėlimo veikla

Lietuvoje ir užsienyje organizuotuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose (seminaruose, konferencijose, kursuose, stažuotėse, tarptautinio teisinio bendradarbiavimo problemų aptarimuose ir kt.) Generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų prokurorai 2005 m. dalyvavo 83 kartus (751 prokuroras), iš jų – 52 kartus (198 prokurorai) buvo vykta į užsienį.

Lietuvoje vykę prokurorų kvalifikacijos kėlimo renginiai buvo organizuoti kartu su Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerija, Mykolo Romerio universitetu, Lietuvos policijos mokymo centru ir kitomis institucijomis.

Į užsienyje vykusius mokymo ir kvalifikacijos kėlimo renginius prokurorai vyko Eurojusto, Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF), įvairių šalių (Prancūzijos, Vokietijos, Lenkijos, Nyderlandų ir kt.) teisėsaugos institucijų kvietimu. Daugelis mokymo renginių vyko pagal PHARE 2003 projektą, AGIS programą, dvišalius ir regioninius valstybių projektus. 2005 m. gegužės 6–13 dienomis 30 Lietuvos prokurorų ir prokuratūros valstybės tarnautojų su vizitu lankėsi Europos Parlamente Strasbūre.

Įgyvendinant Seimo nutarimu patvirtintus prokuratūros 2005–2006 metų veiklos prioritetus buvo vykdoma atskirų kvalifikacijos kėlimo renginių organizavimo veikla:

- dėl **žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimo baudžiamojo proceso metu taikant Operatyvinės veiklos įstatymą**: Generalinėje prokuratūroje organizuotas seminaras „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo problemos Lietuvos civilinėje ir baudžiamojoje teisėje“, kuriame dalyvavo 32 prokurorai. Ši tema buvo nagrinėta ir pagal PHARE 2003 m. projektą Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje vykusiuose trijuose seminaruose dėl Vokietijos ir Austrijos baudžiamojo proceso ypatumų (dalyvavo 92 prokurorai);

- dėl **Nepilnamečių justicijos programos įgyvendinimo**: 2005 m. sausio mėn. surengti trijų ciklų (po 22 akademinės valandas) seminarai 85 besispecializuojantiems prokurorams. Šiam renginiui įgyvendinti nebuvo skirta pakankamai lėšų, todėl prokurorams buvo sudaryta galimybė dalyvauti kitų institucijų renginiuose: kelti kvalifikaciją kartu su pareigūnais iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, dalyvauti nevyriausybinių organizacijų „Vaiko namas“ surengtoje teorinėje ir praktinėje konferencijoje „Pagalba vaikui, nukentėjusiam nuo smurto“, Lietuvos policijos mokymo centro Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje organizuotuose seminaruose „Netikėtų vaikų mirčių tyrimas“;

- taip pat buvo vykdomi kvalifikacijos kėlimo renginiai dėl organizuoto nusikalstamumo (neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, prekyba žmonėmis); dėl korupcija (piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, kyšininkavimas); dėl nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei; dėl sukčiavimas (pridėtinės vertės mokesčio grobstymas, Europos Sąjungos finansinių interesų apsauga), kt.

Teisinė pagalba ir tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos Respublika, sudarydama tarptautines sutartis ir ratifikuodama tarptautines konvencijas dėl teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, kaip vieną centrinių (kompetentingų) teisminių institucijų nurodė Generalinę prokuratūrą. Teisinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose įgyvendinamas asmenų ekstradicija, Europos arešto orderio išdavimu ir gautų iš užsienio valstybių teisinės pagalbos prašymų vykdymu, savitarpio pagalba baudžiamosiose bylose, baudžiamojo persekiojimo perdavimu ir perėmimu.

Tarptautinė teisinė pagalba	2005 m.	2004 m.
Išsiųsti teisinės pagalbos prašymai užsienio valstybėms	474	522
Gauta užsienio valstybių teisinės pagalbos prašymų	460	562
Kreiptasi dėl asmenų ekstradicijos į Lietuvą de jure/iš jų de facto	12/4	72
Gauta prašymų išduoti asmenų iš Lietuvos/išduota	11/5	10
Išduota Europos arešto orderių	433	235
Perduota Lietuvai asmenų de jure/iš jų de facto	100/41	49/26
Gauta EAO iš užsienio valstybių/perduota	36/13	21/8
Perduota baudžiamųjų bylų	24	18
Gauta prašymų perimti baudžiamąjį persekiojimą	39	56

Nuo 2004-05-01 ėmus taikyti Europos arešto orderio mechanizmą – pirmąją baudžiamųjų sprendimų abipusio pripažinimo principo įgyvendinimo priemonę, ekstradicijų tarp Lietuvos ir kitų valstybių narių ėmė mažėti. Europos arešto orderio rezultatyvumas 2005 metais buvo teigiamai įvertintas užtikrinant teisingumo, veiksmingumo ir greitumo principų įgyvendinimą, laikantis pagrindinių asmens teisių.

Nuo 2005 m. rugpjūčio mėn. apygardų prokuratūros tarptautinio bendradarbiavimo srityje įgijo naują instrumentą – 2000 metų Konvenciją dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos protokolą, nustatantį tiesioginį bendradarbiavimą tarp kompetentingų įstaigų. Europos teismo tinklo interneto puslapyje skelbiami penkių apygardų prokuratūrų adresai, informacija apie kontaktinius asmenis ir prokuratūros veiklos teritorijų administracinį suskirstymą. Iki metų pabaigos tiesiogiai gauti 122 užsienio valstybių teisinės pagalbos prašymai ir 97 įvykdyti.

Analizuojant Lietuvos Respublikos tarptautinio bendradarbiavimo efektyvumą, konstatuotina sudėtingiausia situacija su Rusijos Federacija, kuri teisinius pagalbos prašymus vykdo nepagrįstai ilgai arba nevykdo iš viso. Nuo 2003 metų nebuvo atsakyta į 21 Lietuvos Respublikos teisinės pagalbos prašymą, taip pat ir į prašymus Sausio 13-ios, Medininkų, V. Uspaskicho diplomo baudžiamosiose bylose. Prokuratūros tarptautinio teisinio bendradarbiavimo ir tarptautinių įsipareigojimų vykdymo plane dar 2004 metais buvo svarstomas klausimas dėl būtinumo įsteigti prokuroro ryšiams su Rusijos Federacija etatą.

Stebint naujų tarptautinės teisinės pagalbos instrumentų veikimą, buvo analizuojami galutiniai sprendimai baudžiamosiose bylose, kuriose prašyta išduoti Europos arešto orderį, galutiniai proceso sprendimai. Apie 45 proc. pagal Europos arešto orderį perimtų asmenų nebuvo nuteisti realiomis laisvės atėmimo bausmėmis arba baudžiamasis persekiojimas buvo nutrauktas. Pagal preliminarius skaičiavimus Lietuvos valstybei Europos arešto orderio

procesas nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2005 m. birželio mėn. kainavo 850 tūkst. litų. Atsižvelgiant į tai, kartu su Teisingumo ministerija siūlomi pakeitimai, kad Europos arešto orderis gali būti neišduodamas, jei nusikalstamų veikų sunkumas ir pobūdis nėra proporcingi proceso išlaidoms.

2005 metais labai išryškėjo tarptautinės teisinės pagalbos metodinės veiklos ir prokurorų specializacijos poreikis. Konvencijose ir sutartyse numatyti proceso veiksmai vidaus teisės norminiais aktais (pvz., Baudžiamojo proceso kodekse) dažniausiai nereglamentuojami, vykdytojai nelengvai įvaldo naujas tarptautines sąvokas ir vykdomų proceso veiksmų apimtį bei ypatumus. Europos valstybės ieško būdų supaprastinti bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, tam rengia Europos Tarybos pamatinius sprendimus jau dėl Europos įrodymų orderio ir Europos daiktų bei lėšų arešto orderio. Prokuratūra svarsto klausimą dėl Tarptautinio bendradarbiavimo skyrių įsteigimo apygardų prokuratūrose.

Prokuratūra 2005 metais buvo kviečiama ir dalyvavo prokurorus vienijančių tarptautinių organizacijų veikloje:

- gegužės 29–31 d. Europos generalinių prokurorų 6-ojoje konferencijoje Budapešte, kurioje prokurorų vaidmuo ir jų statusas buvo įvertintas kaip itin svarbus valstybės teisingumo sistemoje, visuomenėje; patvirtintos Rekomendacijos dėl prokurorų etikos ir elgesio („Budapešto rekomendacijos“);

- birželio 7–29 d. Baltijos jūros generalinių prokurorų susitikime Sankt Peterburge apsvaistytas prokuroro vaidmuo teisinėje sistemoje, ekspertų grupių darbo rezultatai rengiant tarptautinio bendradarbiavimo vadovą, apibendrinant prekybos moterimis padėtį regione;

- spalio 2–14 d. Eurojustice 8-ojoje konferencijoje Lisabonoje, kur buvo nagrinėjami prokurorų mokymo ir hierarchijos vaidmens organizuojant prokuratūros sistemą klausimai;

- gruodžio 9–12 d. Šendženo mieste, Guangdongo provincijoje (Kinija), vykusioje Azijos–Europos (ASEM) generalinių prokurorų konferencijoje, siekiant sukurti koordinavimo ir bendradarbiavimo mechanizmus veiksmingiau kovoti su tarptautiniais organizuotais nusikaltimais, keliančiais susirūpinimą šiam regionui.

Generalinė prokuratūra 2005 metais priėmė užsienio valstybių prokuratūrų delegacijas:

- balandžio 4–6 d. – Tarptautinės prokurorų asociacijos prezidentą N. Cowdery;

- gegužės 05–20 d. – Švedijos karalystės teisėjų delegaciją;

- birželio 9–11 d. – Latvijos ir Estijos generalinių prokuratūrų delegacijas (Generalinė prokuratūra surengė tradicinį Lietuvos, Latvijos ir Estijos generalinių prokurorų susitikimą);

- rugpjūčio 21–23 d. – Kinijos Liaudies Respublikos Aukščiausiosios Liaudies prokuratūros 7 asmenų delegaciją, vadovaujamą generalinio prokuroro;

- rugsėjo 29–30 d. – Nyderlandų Karalystės prokuratūros 26 asmenų delegaciją; surengtas tarptautinis seminaras Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Nyderlandų generalinės prokuratūros ir Šiaurės bei Rytų Nyderlandų regioninės policijos pajėgų bendradarbiavimui plėtoti, aptarti nusikalstamumo problemas Rytų Europoje bei Europos arešto orderio ir tarptautinio bendradarbiavimo problemas;

- spalio 29 d. – Suomijos prokurorų ir teisėjų delegaciją.

Iš septynių Europos teisminio tinklo kontaktinių asmenų rengiamų susitikimų dėl lėšų trūkumo 2005 metais dalyvauta tik viename – aptariant metinę veiklos ataskaitą, tačiau Lietuvos prokuratūros atstovas nedalyvavo susitikimuose aptariant pagrindinių veiklos kryptių nustatymą, teisinės pagalbos instrumentų tobulinimą, Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo problemas ir metodines priemones joms palengvinti ar išspręsti.

Eurojustas – ES teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose institucija.

Nuo 2004 m. gegužės 4 d. Generalinės prokuratūros prokuroras, kaip Lietuvos nacionalinis narys, nuolat dalyvauja Eurojusto veikloje ir valdymo kolegijoje, sudarytoje iš 25 prokurorų ir teisėjų iš kiekvienos valstybės ES narės. Pagrindinis Eurojusto uždavinys – stiprinti kovą su sunkiais tarptautiniais organizuotais ir teroristiniais nusikaltimais.

Lietuvos nacionalinis narys Eurojuste 2005 metais koordinavo ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą 12-oje užsienio valstybių ir 7-ose Lietuvos kompetentingų institucijų tiriamose baudžiamosiose bylose (2004 m. atitinkamai 13 ir 1); nuolat teikė siūlymus ir rekomendacijas dėl kitų keliose valstybėse padarytų nusikaltimų tyrimo ir teisinio kvalifikavimo, asmenų išdavimo pagal Europos arešto orderį, dėl bendradarbiavimo su Europolu organizavimo. Ypač palankiai įvertintas Eurojuste koordinuotas tyrimas dėl prekybos žmonėmis, pelnymosi iš prostitucijos, kitų nusikaltimų, kai padedant Europolo nacionaliniams biurams buvo nustatyti lietuvių ir albanų kilmės įtariamieji baudžiamosiose bylose pagal Anglijos, Škotijos ir Šiaulių apygardos ikiteisminius tyrimus.

Analizuojant ikiteisminio tyrimo veiksmų koordinavimą keliose valstybėse narėse, išryškėjo teisinio bendradarbiavimo trūkumai: ilgi teisinės pagalbos prašymų rengimo, vertimo į užsienio kalbas, persiuntimo, įvykdymo terminai; nepakankamas naujų tarptautinių teisės aktų taikymas ir nacionalinių teisės sistemų ypatumų derinimas; tiesioginio susižinojimo stoka; pareigūnų žodinio bendravimo barjeras; nacionalinių institucijų motyvacijos tirti užsienyje padarytas susijusias veikas stoka; nepakankami ryšiai tarp teisinę pagalbą teikiančių ir nusikaltimus tiriančių padalinių; pavėluotas keitimasis reikšminga informacija; silpnas Europolo analitinis potencialas.

Sprendžiant nustatytas problemas, Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinių narių iniciatyva Eurojusto lėšomis Taline surengtas seminaras 30-iai prokurorų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų iš Lietuvos. Konkrečių bylų pavyzdžiais buvo iliustruojami keliose valstybėse atliekamo tyrimo koordinavimo privalumai, skatinamas teisinės pagalbos mechanizmų panaudojimas, išanalizuoti trūkumai ir pasikeista teigiama patirtimi.

Lietuvos nacionalinis narys Eurojusto kolegijoje dalyvauja darbo grupių, atsakingų už ryšius su Taryba, Komisija ir Europos Parlamentu, darbą su bylomis, veiklos valdymą, kovą su finansiniais ir valiutos bei prekių padirbinėjimo nusikaltimais, veikloje.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2004 metų liko neišspręsti svarbūs klausimai dėl prokuroro, Lietuvos nacionalinio nario Eurojuste, ir jo padėjėjo statuso, kuriems 1961 m. Vienos konvencijos pagrindu Nyderlanduose taikomas diplomatinės atstovybės vadovo ir nario statusas, nustatoma teisė turėti ne prastesnes darbo sąlygas ir garantijas už ES institucijose dirbančių kitų valstybės tarnautojų ir diplomatų.

Personalo politika

Lietuvos prokuratūroje 2005 metais dirbo iš viso 1527 darbuotojai, iš jų 859 prokurorai, 133 valstybės tarnautojai ir 535 darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis.

Toliau pateikiami bendrieji duomenys apie prokuratūros personalo politiką.

Prokurorai

Praėjus trejiems metams nuo naujos redakcijos Prokuratūros įstatymo įsigaliojimo, prokurorų personalinė sudėtis liko stabili. Etatų skaičius nepakito, sukurtos prielaidos nuolatiniam darbuotojų atsinaujinimui. Prokurorų proceso veiklos kokybei didelę įtaka daro ir naujai priimti, pagal naujus proceso įstatymus pasirenkę dirbti kvalifikuoti teisininkai.

Metai	Prokurorų etatai	Laisvi etatai	Prokurorai	Prokurorai stažuotojai	Priimta prokurorų	Atleista prokurorų
2005 m.	896	37	859	80	55	50
2004 m.	895	45	840	-	28	44
2003 m.	896	29	867	-	26	31

Nuo 2003 metų prokuroro stažuotės terminas buvo padidintas nuo vienerių iki dvejų metų ir naujai priimamų stažuotojų skaičius nuosekliai didėja. Atsižvelgiant į tai, kad 2005 metais sukurtos Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos įgyvendinimui skirta lėšų, stažuotojai 2006 metais bus mokomi pagal pirminio ir tęstinio mokymo programas.

Prokuratūros	Prokurorų etatai	Prokurorai		Laisvi prokurorų etatai
			Prokurorai stažuotojai	
Bendras skaičius	896	779	80	37
Generalinėje prokuratūroje	108	99	-	9
5 apygardų prokuratūrose	189	182	-	7
5 miestų apylinkių prokuratūrose	269	227	31	11
Kitose apylinkių prokuratūrose	330	271	49	10

2006 metų personalo politikoje numatoma gerokai atnaujinti rajonų prokuratūrų prokurorų sudėtį, „įlieti šviežio kraujo“. Rajonuose dirbančių vyresnio amžiaus prokurorų skaičius, palyginti su miestų, apygardų prokuratūrose ir Generalinėje prokuratūroje dirbančių vyresnio amžiaus prokurorų skaičiumi, yra žymiai didesnis, o jaunų (iki 30 metų) prokurorų, kurie turėtų sudaryti perspektyvių, karjeros siekiančių prokurorų grupę, lyginamasis skaičius yra mažas. Siekiant pagerinti padėtį, bus skatinama jaunų teisininkų motyvacija siekti tarnybos rajonų prokuratūrose.

Prokuratūros	Moterys	Vyrai	Amžius (metais)			
			iki 30	30–50	50–60	per 60
Bendras skaičius	348	511	140	558	127	34
Procentais (%)	40%	60%	16%	65%	15%	4%
Generalinėje prokuratūroje	37	62	1	79	16	3
5 apygardų prokuratūrose	68	114	14	129	29	10
5 miestų apylinkių prokuratūrose	119	139	71	157	25	5
Kitose apylinkių prokuratūrose	124	196	54	193	57	16

Prokuratūra 2005 metais įgyvendino Danijos Vyriausybės finansuotą FEU projektą, pagal kurį buvo atliktas prokuratūros sandaros funkcijų vertikalusis auditas. Audito išvadose rekomenduota įtvirtinti tiltą tarp prokurorų ir teisėjų tokiose srityse kaip: priėmimas į tarnybą, etikos normų laikymasis, kvalifikacijos kėlimas, atlyginimas už darbą ir kt..

Per metus 13 prokurorų buvo paskirti teisėjais, vienas teisėjas priimtas į tarnybą prokuratūroje. Tai įrodo gerą prokurorų kvalifikaciją, o kartu akcentuoja gana skirtingą šių valstybės pareigūnų statusą ir socialines garantijas. Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas asmenims, išlaikiusiems pretendentų į teisėjus egzaminą ir vėliau nusprendusiems tarnauti prokuratūroje, teikiamos Prokuratūros įstatymo pataisos, kuriomis būtų įtvirtintas tokio egzamino galiojimas iki 3 metų.

Teritorinių prokuratūrų prokurorai pagrįstai kelia klausimą dėl mokamo priedo už žemiausią kvalifikacinį rangą – jaunesniojo justicijos patarėjo – nustatymo. Šiuo metu galiojančiame įstatyme mokamas priedas už tokį rangą nenumatytas, nors tokį rangą turi daugiau kaip pusė visų prokurorų. Jeigu esama situacija pasikeistų, galbūt padidėtų jaunų teisininkų motyvacija siekti tarnybos prokuratūroje, ypač mažesniuose rajonuose.

Prokuratūros	Atleista (išbraukta iš sąrašo) prokurorų					
	Savo noru	Išrinkti į teisėjus	Išėjo į pensiją	Pažemino prokuroro vardą	Dėl mirties	Iš viso atleista
Bendras skaičius	25	13	8	2	2	50
Generalinėje prokuratūroje	1	1	1	-	-	3
5 apygardų prokuratūrose	5	1	2	-	-	8
5 miestų apylinkių prokuratūrose	9	2	-	-	-	11
Kitose apylinkių prokuratūrose	10	9	5	2	2	28

Nuobaudos ir paskatinimai

Generalinė prokuratūra 2005 metais gavo 59 pranešimus dėl prokurorų pažeidimų, iš jų 13 tarnybinių pranešimų pateikė vyriausieji prokurorai, 40 gauta iš kitų oficialių įstaigų, 6 – pagal gautus skundus, informaciją spaudoje.

Atliktas 21 tarnybinis patikrinimas, iš jų 8 dėl Kelių eismo taisyklių pažeidimų, 13 – dėl tarnybinės drausmės ir proceso veiklos pažeidimų.

Dėl Šiaulių miesto apylinkės prokuratūros prokuroro nusikalstamos veikos – mažametės mergaitės tvirkimo – pradėtas ir atliktas ikiteisminis tyrimas, šiuo metu baudžiamoji byla nagrinėjama Šiaulių apygardos teisme.

Taikytos tarnybinės nuobaudos:

Prokuratūros	Pastaba	Papeikimas	Atleidimas iš tarnybos	Perkėlimas į žemesnes pareigas	Iš viso taikyta nuobaudų
Bendras skaičius	5	6	2	1	14
Generalinėje prokuratūroje	-	-	-	-	-
5 apygardų prokuratūrose	1	3	-	1	5
5 miestų prokuratūrose	2	1	-	-	3
Kitose apylinkių prokuratūrose	2	2	2	-	6

Už pavyzdingą tarnybinių pareigų atlikimą ar pasižymėjimą tarnyboje visomis Prokuratūros įstatymo nustatytais skatinimo priemonėmis buvo paskatinta apie trečdalis visų prokurorų. Paskatinimas yra vienas reikšmingiausių žmogiškųjų resursų valdymo metodų, stiprinantis asmens motyvaciją kvalifikuotai ir veiksmingai atlikti nustatytas pareigas institucijai, taip pat ir valstybei.

Prokuratūros	Aukštesnis kvalifikacinis rangas	Vienkart. Išmoka	Vardinė dovana	Padėka	Medalis Už nuopelnus	Iš viso
Bendras skaičius	13	128	46	102	11	300
Generalinėje prokuratūroje	2	50	21	27	4	104
5 apygardų prokuratūrose	5	27	7	30	3	72
5 miestų prokuratūrose	-	15	6	15	1	37
Kitose apylinkių prokuratūrose	6	36	12	30	3	87

Už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei 10 prokurorų Respublikos Prezidentas apdovanojo valstybiniais apdovanojimais.

Prokuratūros valstybės tarnautojai

Siekiant efektyvesnės prokurorų veiklos mažesnėmis ekonominėmis sąnaudomis, taip pat kuo racionalesnį žmogiškųjų resursų valdymo, 2005 metais pagrindinis tikslas buvo suformuoti prokuroro padėjėjų korpusą ir sutvarkyti prokuratūros valstybės tarnautojų teisinio statuso reglamentavimą.

Remiantis vidaus ir išorės audito išvadamis, buvo siekiama nustatyti tinkamas įstatymo nustatytoms funkcijoms vykdyti būtino prokurorų skaičiaus ir prokuratūros personalo korpuso proporcijas. Siekiamas bendras lygmuo, nustatant tokį santykį: du prokurorai ir vienas prokuratūros personalo darbuotojas. Pvz., Estijoje šis santykis – 1 prokuroras ir 1 darbuotojas, Austrijoje – 1 prokuroras ir 1,8 darbuotojo, Vokietijoje – 1 prokuroras ir 3 darbuotojai. Taip pat siekiamas specialusis lygmuo, nustatant tokį santykį: keturi prokurorai ir vienas prokuroro padėjėjas. Siektina, kad 2006 metais prokuratūroje tarnautų 220 prokuroro padėjėjų.

Prokuroro padėjėjų sudėtis iki 2005 metų gruodžio 31 d.

Prokuratūros	Prokuroro padėjėjų etatai	Vyriausiojo prokuroro padėjėjai	Prokuroro padėjėjai	Laisvi padėjėjų etatai	Planuoti padėjėjų etatai
Bendras skaičius	169	59	65	45	51
Generalinėje prokuratūroje	28	8	5	15	
5 apygardų prokuratūrose	26	5	7	14	
5 miestų apylinkių prokuratūrose	43	5	30	8	
Kitose apylinkių prokuratūrose	72	41	23	8	

Personalo skyrius 2005 metais parengė bendrą prokuratūros valstybės tarnautojų pareigybių ir etatų sąrašą, Valstybės tarnautojų pareigybių vertinimo komisija peržiūrėjo ir įvertino visų 133 prokuratūros valstybės tarnautojų pareigybių aprašymus.

Pagal skelbtus 12 konkursų laisvoms pareigoms užimti buvo gauta 340 asmenų prašymų, iš jų 77 asmenys buvo pripažinti laimėjusiais konkursą ir priimti į valstybės tarnybą.

Valstybės tarnautojų vertinimo komisija peržiūrėjo 46 prokuratūros valstybės tarnautojų, kurių tarnybinė veikla tiesioginių vadovų buvo įvertinta „labai gerai“, veiklos rezultatus. Komisija pritarė 29 tarnautojų vertinimui ir pasiūlė suteikti jiems aukštesnę kvalifikacinę klasę.

Pagal galiojančių Asmens bylų tvarkymo taisyklių reikalavimus tvarkomos 859 prokurorų, 133 valstybės tarnautojų ir 74 darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, asmens bylos, 174 bylos sutvarkytos pagal archyvo reikalavimus.

Naujai parengti Prokurorų, siekiančių karjeros, sąrašo formavimo tvarkos aprašas ir Prokurorų ir prokuratūros valstybės tarnautojų prašymų dirbti mokslinį, pedagoginį darbą, teisės aktų projektų rengimo grupėse ar komisijose nagrinėjimo tvarkos aprašas, Personalo skyriui pavestas jų tvarkymas ir kontrolė.

Prokuratūros komisijų veikla

Vadovaujantis Prokuratūros įstatymo nuostatomis ir prokuratūros skaidraus valdymo principais, Generalinėje prokuratūroje sudarytos ir nuo 2003 metų veikia Pretendentų atrankos, Pretendentų į prokurorus egzaminų, Prokurorų etikos, Prokurorų atestacijos komisijos. Toliau pateikiami pagrindiniai šių komisijų veiklos duomenys.

Pretendentų atrankos komisija atlieka asmenų atranką į tarnybą prokuratūroje.

Pretendentų atrankos komisija	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Gauta asmenų prašymų	107	53	106
Leista laikyti egzaminą	100	52	105
Įvertinta pretendentų, išlaikiusių egzaminą	–	31	66
Teikta pretendentų į laisvas prokuroro pareigas	–	28	55
Pretendentai, laukiantys laisvų prokuroro pareigų	–	2	11

Pagrindinė problema – itin didelė pretendentų konkurencija dėl tarnybos miestų prokuratūrose. Konstatuotina, kad konkurencijos dėl tarnybos rajonų prokuratūrose nėra. Siekiant pritraukti pretendentes į nepopuliarias teritorines prokuratūras, pvz., Plungės, Kupiškio rajonų, 2006 metais bus siekiama sudaryti palankesnes socialines tarnybos šiose prokuratūrose sąlygas (nuomojant gyvenamąjį plotą).

Pretendentų į prokurorus egzaminų komisija įvertina pretendentų į prokurorus profesinį pasirengimą.

Pretendentų į prokurorus egzaminų komisija	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Asmenų, laikusių egzaminą, skaičius	-	74	125
Asmenų, išlaikiusių egzaminą, skaičius	-	24	63
iš pirmo karto	-	21	38
iš antro karto	-	2	12
iš trečio karto	-	0	8
iš ketvirto karto	-	0	2

2004 metais pakeitus Egzaminų komisijos nuostatus, derinat egzamino procedūrą su teisėju, advokatų gera praktika, leista per teorinę ir praktinę egzamino dalis naudotis normine literatūra. Pastebėtina, kad 2005 metais pretendentai sėkmingiau atliko praktines užduotis, jų praktinis pasirengimas dažnai buvo aukštesnis už teorinį.

Apibendrinusi duomenis, komisija padarė išvadą, kad darbo patirties neturinčių pretendentų, studijavusių Vilniaus universiteto Teisės fakultete, teorinės teisės žinios gilesnės, egzaminą jie išlaiko aukštesniais balais.

Prokurorų atestacijos komisija vertina prokurorų tarnybą, kvalifikaciją ir tinkamumą einamoms pareigoms.

Prokurorų atestacijos komisija	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Posėdžių skaičius	6	13	10
Vertinta prokurorų tarnyba	108	164	137
Vertinta prokurorų tarnyba po stažuotės	14	21	6
Prokurorų tarnybos vertinimas atidėtas vieną kartą	11	12	22

Atestacijos komisija 2003–2005 metais ypač daug dėmesio skyrė prokurorų teoriniam ir praktiniam pasirengimui įgyvendinti naujųjų kodeksų normas.

Remiantis geriausia Vokietijos ir Austrijos prokuratūrų praktika, 2006 metais parengti nauji Prokurorų stažuotės, Prokurorų atestacijos komisijos veiklos ir Prokurorų, siekiančių karjeros, sąrašo formavimo tvarkos nuostatai, reglamentuojantys bendrą prokuroro pasirengimo, kvalifikacijos tobulinimo ir karjeros siekimo sistemą.

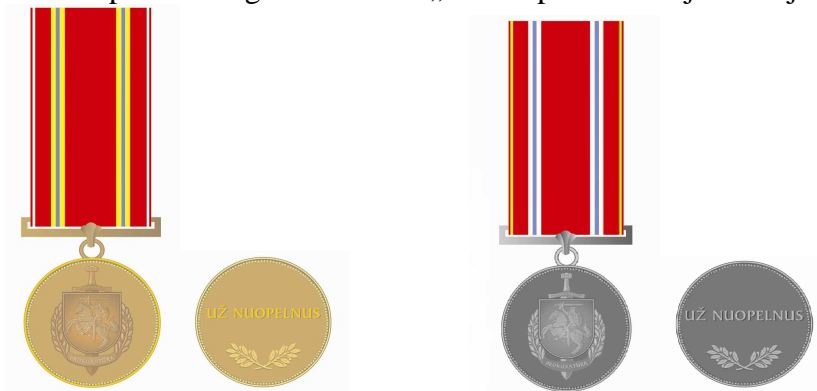
Prokurorų etikos komisija nagrinėja ir vertina Prokurorų etikos kodekso pažeidimus.

Komisija 2005 metais gavo 7 tarnybinius prokurorų pranešimus ir kitų asmenų prašymus dėl galimo Prokurorų etikos kodekso pažeidimų ir juos išnagrinėjo. Komisija tik dviem atvejais nustatė, kad prokurorai pasielgė neetiškai, tačiau jų poelgiuose nenustatė prokuroro priesaikos sulaužymo, įstatymų pažeidimo, tarnybinio nusižengimo ar prokuroro vardą žeminančio poelgio požymių, todėl neperdavė medžiagos generaliniam prokurorui tarnybiniam patikrinimui inicijuoti.

Komisija siūlo pagal Prokuratūros mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą parengtiems prokurorams lektoriams šiuos išnagrinėtus atvejus naudoti kaip vertinamąją medžiagą prokurorų stažuotės metu vykdant mokomąją programą.

Medaliai „Už nuopelnus“

Įgyvendinant Prokuratūros įstatymo 60 straipsnio „Prokurorų atributai“ nuostatas, sukurti ir išleisti prokuroro garbės ženkle „Už nuopelnus“ 1-ojo ir 2-ojo laipsnių medaliai.

Prokuratūros finansavimas

Lietuvos prokuratūrai valstybės pavestoms funkcijoms vykdyti 2005 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtinta 86.728,4 tūkst. Lt, iš jų 55.530 tūkst. Lt darbo užmokesčiui ir 5.505 tūkst. Lt turtui įsigyti.

Prokuratūra įvykdė 4 Finansų ministerijos patvirtintas finansavimo veiklos programas: „Kova su nusikalstamumu. Teisingumo ir teisėtumo įgyvendinimas“; „Valstybinių pensijų mokėjimas pareigūnams“; „Specialioji PHARE programa (bendrojo finansavimo lėšos ir PVM)“ ir „Specialioji PHARE programa (bendrojo finansavimo lėšos)“.

Prokuratūros materialiniams poreikiams įgyvendinti skirta investicijų pastatų rekonstrukcijoms, remontui ir lėšų įsigijimams. Valstybės investicijų programoje prokuratūrai skirta lėšų pagal investicinius projektus šiems objektams:

1. Administraciniam prokuratūrų pastatui Rinktinės gatvėje, Vilniuje, – 1000 tūkst. Lt, tačiau dėl pastato projekcinio aukštingumo keitimo kilus būtinybei keisti detalų žemės sklypo planą, būtinus projektinius inžinerinius sprendinius lėšos nevisiškai įsisavintos, liko nepanaudota 495,2 tūkst. Lt. Šiuo metu projektavimo darbai baigti, atliekami projekcinės dokumentacijos derinimo darbai, techninio projekto bendroji ekspertizė, rengiamasi leidimo statybai gavimui miesto savivaldybėje.

2. Pastato Gedimino g. 2/3, Marijampolėje, rekonstravimui pritaikant prokuratūros reikmėms – 223 tūkst. Lt. Pagal šį investicinį projektą nepanaudota 72,5 tūkst. Lt, nes konkurso laimėtojas pasiūlė mažesnę projektavimo darbų kainą.

3. Jonavos prokuratūros pastato remontui, Kauno apygardos prokuratūros pastato sienų remontui, Panevėžio apygardos prokuratūros šiluminio mazgo remontui, langams pakeisti Pasvalio rajono, Šiaulių rajono ir miesto, Molėtų rajono, Rokiškio rajono apylinkių prokuratūrose.

Pastatų būklei įvertinti ir bendram patalpų poreikiui nustatyti buvo atlikta teritorinių prokuratūrų pastatų apžiūra. Šiuo metu 17 teritorinių prokuratūrų nuomoja patalpas iš kitų institucijų – policijos, teismų, savivaldybių. Aktualiausia patalpų problema Druskininkų miesto, Jurbarko ir Ignalinos rajonų apylinkių prokuratūrose. Panevėžio miesto, Radviliškio, Jonavos, Molėtų, Marijampolės rajono apylinkės prokuratūrose nustatytas remonto arba naujų patalpų poreikis.

2006 metais planuojama iš esmės pertvarkyti Generalinės prokuratūros Bendrojo skyriaus veiklą ir pakeisti teritorinių prokuratūrų aprūpinimo pagal poreikius principus.

Prokuratūra 2005 metais vykdė parengiamuosius Informacinės prokuratūros sistemos kūrimo darbus. Įgyvendinant PHARE 2003 projektą „Lietuvos baudžiamojo persekiojimo gebėjimų stiprinimas“, 2004–2005 metais buvo atlikta prokuratūros informacinių technologijų padėties studija ir nustatytos informacinės sistemos plėtros strategijos gairės. Buvo parengti programinės įrangos projektavimo, sukūrimo ir įdiegimo, Generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų vietinių kompiuterių tinklų sukūrimo ir jų sujungimo į bendrą tinklą viešojo pirkimo tarptautinio konkurso dokumentai.

Konkursų laimėtojai 2005 metais atliko parengiamuosius projektavimo darbus, taip pat numatė, kad 2006 metais pirmajame darbų etape Generalinė prokuratūra, Vilniaus apygardos prokuratūra, Vilniaus miesto, Vilniaus, Trakų ir Molėtų rajonų apylinkių prokuratūros bus sujungtos į bendrą bandomąjį tinklą, bus įdiegta sukurta programinė įranga.

Vykdam antrąjį etapą į tinklą bus sujungtos visos 57 prokuratūros. Projektas bus baigtas iki 2006 m. lapkričio 30 d., kai bus įrengta bendra 520 (44 proc.) kompiuterizuotų darbo vietų informacinė sistema.

2006–2008 metais bus siekiama, kad: Generalinėje prokuratūroje ir teritorinėse prokuratūrose prokurorai ir prokuratūros personalas turėtų pagal visus reikalavimus įrengtas **1365 kompiuterizuotas darbo vietas**, vietiniais tinklais sujungtas tarpusavyje; būtų suformuoti teritorinių prokuratūrų vietiniai tinklai, per išorinį tinklą sujungti tarpusavyje ir su Generaline prokuratūra; vartotojai galėtų naudotis sukurtomis prokuratūros duomenų bazėmis ir išoriniais registrais, keistis duomenimis su kitomis teisėsaugos institucijomis; būtų sukurta elektroninė baudžiamoji byla, vartotojų el. veiksmų apsauga atitiktų nustatytą saugumo lygį.

Tokio plano įgyvendinimą ir PHARE 2003 projekto lėšomis (daugiau kaip 10 mln. litų ES lėšų) sukurtos Informacinės prokuratūros sistemos plėtrą stabdo nepakankamas finansavimas. Pagal biudžeto investicijų projektą „Kompiuterinės įrangos ir kompiuterinės programinės įrangos įsigijimas“ 2006–2008 metams numatyta valstybės investicija per 14 mln. litų, tačiau 2006 metais, esant numatytam būtinam poreikiui 4.396.000 Lt, buvo skirta 2.730.000 Lt.

BAIGIAMOJI DALIS

Įstatymo nustatytas funkcijas ir Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. X-265 „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2004 metų veiklos ataskaitos ir 2005–2006 metų prioritetų“ nustatytas užduotis prokuratūra 2005 m. vykdė sėkmingai ir tinkamai pasirengė jas įgyvendinti 2006 metais.

Prokuratūros veiklos 2005 m. ataskaitos projektas apsvarstytas 2006 m. vasario 24 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros kolegijos išplėstiniame posėdyje, jam pritarta ir nutarta laikytis nustatytų prokuratūros veiklos 2006 metais prioritetų.

Generalinis prokuroras

Algimantas Valantinas

RENGĖ:

Generalinė prokuratūra, Valdymo kontrolės ir analizės skyrius
Virginijus Sabutis, tel. 266 2302, el. paštas: SabutiV@lrgp.lt